

HELLENİSTİK DÖNEM ANADOLUSU'NDA SELEUKOSLARIN İZLERİ
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
AN EVALUATION ON THE TRACES OF THE SELEUKOS IN
HELENISTIC PERIOD ANATOLIA

Fırat GÜLERDOĞAN

Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı
Ph.D. Candidate, Fırat University, Institute of Graduate Studies, Department of History
firtglrdgn62@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7871-4335

Cuma Ali YILMAZ

Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Fırat University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History
cayilmaz@firat.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-7230-4378

OANNES

Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi – International Journal of Ancient History
5/1, Mart – March 2023 Samsun
E-ISSN: 2667-7059 (Online)
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/oannes>

Makale Türü-Article Type : **Araştırma Makalesi - Research Article**
Geliş Tarihi-Received Date : **19.08.2022**
Kabul Tarihi-Accepted Date : **27.02.2023**
Yayın Tarihi – Publication Date : **29.03.2023**
Sayfalar-Pages : **43 – 72**

 : <https://doi.org/10.33469/oannes.1164465>

This article was checked by Viper or

Atf – Citation: FÜLERDOĞAN, F. – YILMAZ, C. A., “Hellenistik Dönem Anadolu’sunda Seleukosların İzleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5/1, Mart 2023, ss. 43 – 72.

OANNES

Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi

International Journal of Ancient History

5/1, Mart – March 2023

43 – 72

Araştırma Makalesi / Research Article

Katkı Düzeyi: 1. Yazar: %50 – 2. Yazar: %50

Contribution Level: Author 1: %50 – Author 2: %50

HELLENİSTİK DÖNEM ANADOLUSU'NDA SELEUKOSLARIN İZLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME AN EVALUATION ON THE TRACES OF THE SELEUKOS IN HELENISTIC PERIOD ANATOLIA

Fırat GÜLERDOĞAN – Doç. Dr. Cuma Ali YILMAZ

Öz

Büyük İskender'in MÖ 323 senesinde ölümünün ardından Makedonya İmparatorluğu'nun kontrolü için generaller arasında egemenlik mücadelesi başlamıştır. Söz konusu mücadelenin merkezi ise Anadolu olmuştur. Nitekim Prehistorik devirlerden beri birçok medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu, sahip olduğu verimli topraklar ve jeopolitik konumu itibarıyla kültürlerin doğması, gelişmesi ve yayılması için elverişli bir bölge niteliğindedir. Makedonya İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra Anadolu, Büyük İskender'in generalleri arasındaki mücadelenin merkezi haline gelmiştir. Uzun yıllar süren mücadelenin ardından Seleukoslar, Anadolu'da yeni bir güç olarak ortaya çıkmıştır. I. Seleukos Nikator, Anadolu'da siyasi üstünlüğü sağladıktan sonra kurduğu şehirler ile bölgede Hellenistik kültürün yayılmasında önemli rol oynamıştır. Anadolu'da ilk olarak Antakya şehrini kuran I. Seleukos, krallığın başkentini Antakya olarak ilan etmesinin ardından Antakya özelinde başlayarak, inşa

Abstract

After the death of Alexander the Great in 323 BC, a struggle for sovereignty began among the generals for control of the Macedonian Empire. The center of this struggle was Anatolia. As a matter of fact, Anatolia, which has been home to many civilizations since prehistoric times, is a suitable region for the birth, development and spread of cultures due to its fertile lands and geopolitical location. After the disintegration of the Macedonian Empire, Anatolia became the center of the struggle between the generals of Alexander the Great. After many years of struggle, the Seleucids emerged as a new power in Anatolia. Seleukos Nikator I, played an important role in the spread of Hellenistic culture in the region with the cities he founded after gaining political dominance in Anatolia. Seleukos I, who first established the city of Antakya in Anatolia, started intensive construction activities in order to place Greek and Macedonian culture in other Anatolian cities he had built, starting with Antakya after he declared Antakya the capital of the kingdom. Kings who came after Seleukos I also carried out various

ettirdiği diğer Anadolu şehirlerinde Hellen ve Makedon kültürünü yerleştirmek için yoğun imar faaliyetlerine girişmiştir. I. Seleukos'tan sonra gelen krallar da Hellenistik kültür ve medeniyetin bölgeye yerleşmesi adına çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Böylece Seleukoslar, Anadolu'nun sosyo-politik ve sosyo-kültürel tarihini büyük ölçüde değiştirmiştir. Seleukoslar Krallığı'nın kültürel ve siyasi manada en parlak dönemi, III. Antiokhos zamanında yaşanmıştır. III. Antiokhos ile birlikte Ön Asya'ya hükmeden bir Epigon krallığa dönüşen Seleukoslar, Anadolu'daki siyasi gücünü korumak için büyük mücadeleler vermiştir. MÖ 3. yüzyıldan itibaren diğer Hellenistik Krallıklar ve kent devletleri ile rekabet eden Seleukoslar, MÖ 2. yüzyıldan itibaren ise Anadolu siyasetine dahil olan Romalılarla karşı karşıya gelmiştir.

Makedonya İmparatorluğu'nun parçalanmasının ardından yaşanan Diadokhlar mücadelesinin kısa bir analizi ile başlayacak olan çalışmamızda, Seleukoslar Krallığı'nın kuruluşu, yayılım sahası, siyasi evreleri ve Anadolu'da bıraktıkları sosyo-kültürel izler, yerli ve yabancı kaynakların ışığında izah edilmeye çalışılacaktır. Çalışmanın sonunda Hellenistik kültürün Anadolu'ya yansımaları Seleukoslar Krallığı örneği üzerinden analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Büyük İskender, Makedonya İmparatorluğu, Hellenistik Krallıklar, Anadolu, Seleukoslar.

activities for the settlement of Hellenistic culture and civilization in the region. Thus, the Seleucids greatly changed the socio-political and socio-cultural history of Anatolia. The heyday of the Seleucid Kingdom in terms of culture and politics was experienced during the reign of Antiochus III. III. The Seleucids, who turned into an Epigon kingdom that ruled Asia Minor with Antiochus III, gave great struggles to maintain their political power in Anatolia. The Seleucids, competing with other Hellenistic Kingdoms and city-states since the 3rd century BC, confrontationed the Romans that were involved in Anatolian politics since the 2nd century BC.

In our study, which will start with a brief analysis of the struggle of the Diadokhs after the disintegration of the Macedonian Empire, the establishment of the Seleucid Kingdom, its spreading area, its political phases and the socio-cultural traces they left in Anatolia will be tried to be explained in the light of domestic and foreign sources. At the end of the study, the reflections of Hellenistic culture on Anatolia will be analyzed through the example of the Seleucid Kingdom.

Keywords: Alexander the Great, Macedonia Empire, Hellenistic Kingdoms, Anatolia, Seleucids.

Extended Abstract

Alexander the Great terminated the Persian Empire with Eastern Expedition he organised in 334 BC. Founding a great empire that extended from Macedonia to India, Alexander the Great, created a mixed civilization as a synthesis of Eastern and Western cultures in these lands under his rule. The common history of this homogeneous community where different ethnic and religious elements lived together, has been recorded as Hellenistic period, their common culture to cronicles as Hellenism. However, it began after Alexander the Great who had pass away in 323 BC, a new phase of the

Hellenistic Period. In this phase is called the Period of the Diadochi (Successors), Alexander the Great's generals put up a struggle among themselves for sole possession of his heritage solitary. These generals that got together in Babylon in 323 BC when decease of Alexander the Great and in Triparadeisos in 320 BC they were able to compromise at the meeting table and allocationed the Macedonian Empire amongst themselves. However, these generals, who did not renounce from their ambitions to be absolute power, were not content with the fields of dominance conferred to themselves, began to harass each others border areas. Thus, the rivalry among these generals was carried to the battlefield, and within the years 323-281 BC, took place five great bloody conflicts, would be known as "War of the Diadochi (Successors)". With the third of these warfares that took place within the years 314-311 BC, Seleucids, emerged on the stage of Hellenistic Anatolian history. Insomuch, Seleukos I that was brought to the Satrap of Babylon with the decisions of Triparadeisos Meeting, but was deprived of his authority by Antigonos Monophtalmos (One-Eyed Antigonos), who held the general administration of all the satrapies of Alexander in Asia and Europe, also participated in the Third Diadochi (Successors) War, was participated.

Seleukos I, who took part on the prevailing side in the war that took place in Gazza in 312 BC, thus it captured Babylon Satrapy in which was its right. The influence of Seleucid I was again be imperiled because of aggressive policy of Antigonid Kingdom in the under sovereignty of Antigonos Monophtalmos and his son Demetrius which was strengthened again after The Diadochi Peace Treaty was signed following year. Hence, Seleukos I, took part on the prevailing side by supporting Kassandros, Lysimakhos and Ptolemy who formed a coalition to the Antigonids in the Fourth Diadochi (Successors) War, which started in Ipsos in 301 BC. With the peace agreement made after the Ipsos War, the lands from the Taurus to Indos and the Upper Syria region were given to Seleukos I.

Throughout during the past two decades after the Ipsos War, it was taking place none of conflict among Alexander's generals. However, after this period called as "Intermediate Period" fifth and final series of Battle of Diadochi began. Insomuch, Seleukos I that prevailed over Lysimakhos in the Battle of Korupedion in 281 BC, thus it was the ultimate victor of Battle of Diadochi, which lasted for about 42 years. However, this victory of Seleukos I, passed away as a result of an assassination the following year, did not last long. Thus, "Diadochi Period" came to an end after the five great wars for the years 323-281 BC, with the death of all of Alexander the Great's generals. Insomuch, after the Battle of Korupedion in 281 BC, the Epigones (Successors), the second generation generals of Alexander the Great, took over management and became independent kingdoms in their own dominion. In this new phase of the Hellenistic Age, which is called Period of Epigons, the Kingdom of Antigonids in Macedonia, Ptolemaic Kingdom in Egypt and the Seleucid Kingdom in Asia Minor ruled. Mesopotamia, Northern Syria and Western Iran regions, became the political, cultural and economic centers of the Seleucids, who are also recorded as Syrian Kingdom in the chronicles. The lands of Asia Minor in the west and Central Asia in the east formed the natural borders of this kingdom, which ruled an exceedingly vast geography.

However, Anatolian lands, which were under the sovereignty of the Seleucids and called Asia Minor in Antiquity, became the center of the political and military rivalries of the second generation generals who wanted to have absolute power in the Epigons Period, just as it was in the Diadochi Period. Additionally, lots of regional elements that utilized from the central authority gap in Anatolia due to this strife gained their independence and turned into kingdoms. Seleucids that wanted to ensure Anatolian dominance, whilst on the part one struggled with the Ptolemaic and Antigonid Kingdoms, on the other hand, Kingdoms of Bergama, Galatia, Commagene, Bithynia, Pontos and Cappadocia which gained their independence, and the Kingdoms of Armenia and Parthia in the east of Asia Minor, they confronted. With emerge of the Roman Republic in the Anatolian lands since 2nd century BC, a new and formidable battlefield was opened for the Seleucids. Antiochus III, who was the most successful reigner of the Seleucids that supplied superiority in the competition with the regional powers in Anatolia, he was unable to order to the Romans which the greatest imperialist power of the west. Defeated by Rome and its allies in Anatolia in the Battle of Magnesia in 190 BC, Antiochus III, had to sign the Apameia Peace Treaty which included very strict conditions, in 188 BC. Seleucids that came under the sovereign of Rome since this date, also lost their superiority over other regional political elements in Anatolia. The political life of the Seleucids that were actually occupied in 64 BC and became one of the Roman provinces, in Anatolia under the name of Provincia Syria, came to an end. This adventure of the Seleucids in the Anatolian geography has left a rich historical legacy to today's Turkey.

Giriş

MÖ 323 yılında hayatını kaybeden Büyük İskender'in ardından generalleri arasında başlayan iktidarı ele geçirme rekabetinde Seleukosların kurucu kralı olan I. Seleukos'un (MÖ 305-281) yükselişi oldukça dikkat çekicidir. Öyle ki MÖ 323 yılında Makedonya İmparatorluğu'nu aralarında paylaşmak için Babylon'da (Babil) bir araya gelen İskender'in generalleri arasında Seleukos yer almamıştır. Ancak kendisine masada yer bulamayan Seleukos MÖ 322-321 yıllarında gerçekleşen Birinci *Diadokhlar* (Halefler) Savaşı'nda son derece kilit rol oynamıştır. Nitekim Antigonos Monophtalmos, Antipatros, Krateros ve Ptolemaios'un oluşturduğu koalisyonu karşı savaşan Perdikkas kendi komutanlarından Seleukos'un başı çektiği bir suikast sonucu öldürülmüştür.¹ Perdikkas'ın ortadan kaldırılmasını sağlayan I. Seleukos MÖ 320 yılında düzenlenen Triparadeisos Toplantısı'nda kendisine tevcih edilen Babil Satraplığı ile mükafatlandırılmıştır.² Ancak MÖ 319-315 yılları arasında görevini icra eden I. Seleukos, MÖ 315 yılında Asya satraplıklarının tamamından sorumlu olan Antigonos Monophtalmos tarafından Babil'den çıkarılmıştır. Buna karşın I. Seleukos MÖ 312 yılında Gazza'da gerçekleşen Üçüncü *Diadokhlar* (Halefler) Savaşı'nda kazanan tarafta yer alarak Babil

¹ Diodorus, *Bibliothēke Historike*, XVIII.33-36; Plutarkhos, *Eumenes*, 5-7; Anson, 2003: 375; Lendering, 2018: 417; Morkot, 1996: 112; Kaya, 2012: 180.

² Bevan, 1902: 37; Errington, 1970: 76; Anson, 2003: 385; Walbank, 1993: 50-51; Bosch, 1942: 138; Strootman, 2013b: 6120; Bosworth, 2002: 16; Mansel, 1999: 461; Schwertheim, 2009: 54.

Satraplığı'nı Antigonos'tan geri almayı başarmıştır.³ Kısa sürede hakimiyet alanını genişleterek rakiplerine gözdağı veren I. Seleukos MÖ 301 yılında Lysimakhos ile bir ittifak kurarak Dördüncü *Diadokhlar* (Halefler) Savaşı'nda Antigonos'u mağlup etmiştir.⁴ Yaklaşık 20 yıl boyunca Batı Anadolu'daki nüfuzunu arttıran I. Seleukos, MÖ 281 yılında gerçekleşen Beşinci *Diadokhlar* (Halefler) Savaşı'nda ise hayatta kalan son rakibi Lysimakhos'u mağlup etmeyi başarmıştır.⁵ Bu zaferinin ardından I. Seleukos *Basileus* (Kral) unvanına yer verdiği sikkeler bastırarak kendi adıyla anılacak olan Seleukos Krallığı'nı ilan etmiştir. Ancak I. Seleukos bu zaferi kendisine bahşettiğine inandığı tanrıları onurlandırmak için gittiği Lysimakheia'da ilk eşi Lysandra'nın kardeşi Ptolemaios Keraunos tarafından düzenlenen bir suikast sonucunda MÖ 280 yılında yaşamını yitirmiştir.⁶

Büyük İskender'in Doğu Seferi'ne katılan generallerinden son temsilcisi olan I. Seleukos'un da ölmesiyle birlikte Diadokhlar Dönemi sona ermiş ve ikinci kuşak krallar olarak bilinen *Epigonoslar* (Ardıllar) Dönemi başlamıştır. Epigonos Krallar esasen ne Büyük İskender'in çağdaşı ne de Doğu Seferi'nde onunla birlikte Perslere karşı savaşmış komutanlar değillerdir. Hellenistik Dönem'in bu yeni siyasi aktörleri Büyük İskender'in Doğu Seferi'ne katılan ve onun ölümünden sonra güç mücadelesine tutuşan generallerinin çocuklarıdır. Buna karşın ikinci nesil generaller olarak adlandırılan Epigon Krallara modern kaynaklarda Diadokhlar Dönemi'nde yer verilmiştir. Ancak Epigon Krallar dönemi, Diadokhlar döneminden oldukça farklı özelliklere sahiptir. Nitekim Diadokhlar ve Epigonoslar dönemleri arasında keskin bir geçiş evresi yaşandığı da Hellenistik Dönem tarihi dikkatli bir şekilde incelenirse fark edilecektir. Büyük İskender'in generallerinden Antigonos Monophtalmos'un oğlu Demetrios bu iki dönem arasındaki geçiş sürecinin en önemli temsilcisidir. Büyük İskender'in MÖ 334 yılında düzenlediği Doğu Seferi sırasında henüz yeni doğmuş olan Demetrios, Büyük İskender'in öldüğü MÖ 323 yılında ise 13 yaşındaydı. Ancak ilerleyen yıllarda Diadokhlar Savaşları'na dahil olan Demetrios, Antigonosların ortak kralı unvanıyla ikinci nesil generaller için yeni bir devrin öncüsü olmuştur. Nitekim I. Seleukos'un MÖ 280 yılında hayatını kaybetmesiyle birlikte Büyük İskender'in çağdaşı olan birinci nesil generallerinden yaşayan kimse kalmamıştır. Böylece sahne ikinci kuşak generallere kalmış ve Epigonlar dönemi başlamıştır. Coğrafi olarak farklı bölgelerde hakimiyet kuran Epigon Krallıklar için Anadolu ortak payda olmuştur.⁷

Anadolu'da Seleukoslar Krallığı (MÖ 281-63)

MÖ 281 yılındaki Korupedion Savaşı'ndan zaferle ayrılan I. Seleukos Nikator son derece geniş bir coğrafyaya yayılan büyük bir krallığın kurucusu

³ Austin, 2006: 82; Bryce, 2014: 162; Sherwin White - Kuhrt, 1993: 10; Billows, 1990: 134; Bosworth, 2002: 217; Grainger, 2014a: 112, vd.; Tarn, 1961: 10; Mansel, 1999: 46-463.

⁴ Diodorus, *Bibliothèque Historique*, XXI.5; Plutarkhos, *Demetrios*, 30.1-4; Polybios, *Historiai*, V.67.8; Burstein, 1976: 82; Downey, 1961: 61; Lund, 1992: 77; Green, 2007: 47; Hammond - Walbank, vd., 1988: 178-179; Tarn, 1961: 11; Parker, 2014: 334; Morkot, 1996: 112.

⁵ Justinus, XVII. 2; Memnon, 8.2; Williams, 1993: 235; Thoneman, 2016: 21.

⁶ Justinus, XVII.1-2; Braund, 2005: 33; Walbank, 1993: 58; Matyszak, 2019: 85; Bauer, 2013: 649; McAuley, 2018: 44; Wright, 2018: 86; Holton, 2018: 124; Arslantaş – Yılmaz, 2017: 367.

⁷ Arrianus, *Anabasis*, VII.6.1; Herodotos, *Historiae*, IV.32; İplikçioğlu, 2007: 46-47.

olmuştur. Seleukoslar krallık yıllarını yeniden düzenleyerek “Seleukos Era’sı” adı verilen kroniklere eklemişlerdir. Bu bağlamda hazırlanan Babil takvimine göre Seleukosların Demetrios’u mağlup ettikleri Gazza Zaferi milat sayılmış ve MÖ 311 yılı kuruluş tarihi olarak belirlenmiştir. Romalı general Pompeius tarafından son Seleukos kralını tahttan indirdiği MÖ 63 yılı ise krallığın sona erdiği tarih olarak kabul edilmiştir.⁸ Seleukos Krallığı batıda Aegeis’ten (Ege Denizi) doğuda Bactria’ya (Afganistan-Belh) kadar olan toprakları kapsamıştır.⁹ Sınırları oldukça geniş olan bu krallığın kalbi hiç şüphesiz ki Küçük Asya toprakları olmuştur. Nitekim bunun bilincinde olan I. Seleukos merkezi otoriteyi sağlayabilmek için Korupedion Savaşı’ndan sonra yaklaşık yedi ay boyunca kaldığı Anadolu’da kapsamlı bir işgal hareketi başlatmıştır. İlk olarak Pontos topraklarına sefer düzenleyen I. Seleukos, otoritesine karşı çıkan Küçük Asya’nın kuzeybatısındaki özgür kentler olarak bilinen Kuzey Birliği üyeleri Byzantion (Bizans), Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi), Khalkedon (Kadıköy), Kios (Gemlik) ve Tieion’a (Filyos-Çaycuma) generalleri vasıtasıyla seferler düzenlemiştir.¹⁰ I. Seleukos ayrıca Küçük Asya’daki işgal hareketine askeri destek sağlamak adına Seleukeia ad Calycadnum (Silifke), Thyateria (Akhisar) ve Apollonia (Uluborlu) koloni ve garnizon kentlerini inşa ettirmiştir.¹¹

I. Seleukos’un Küçük Asya’daki askeri seferleri devam ederken Kappadokia ve Pergamon yöneticileri direniş göstermeden I. Seleukos’un otoritesini kabul etmiştir. Batı Anadolu’daki Ionia ve Aiolis bölgesi kentleri de elçiler vasıtasıyla itaat ettiklerini iletmışlerdir. Ephesos, Erythrai, Magnesia ad Maeandrum, Miletos ve Ilion kentleri ise daha ileri giderek I. Seleukos şerefine şölenler düzenlemiş ve kültler inşa etmişlerdir. Hatta Ilionlular I. Seleukos’a ithafen kullandıkları aylardan birinin adını Seleukeia (Seleukos) olarak değiştirmişlerdir. Magnesia ad Maeandrum ve Kolophon kentleri de Seleukeia adını yerleşim alanlarındaki bir mahalleye vermişlerdir. Erythrai halkı da Apollon’un oğlu ilan ettikleri I. Seleukos’u tanrı mertebesine yükseltmişlerdir.¹²

I. Seleukos’un bir suikast sonucu MÖ 280 yılında yaşamını yitirmesinin ardından yerine oğlu ve halefi olan I. Antiokhos Soter (MÖ 281-261) geçmiştir. I. Antiokhos, sınırları dahilinde birçok bağımsız krallığı ve kent devletlerini barındıran büyük ve kozmopolit bir krallığı devralması nedeniyle son derece zorlu bir görev üstlenmiştir. Zira bu dönemde Küçük Asya’nın güneyinde Ptolemaios Krallığı, kuzeyinde Bithynia Krallığı ve Kuzey Birliği kentleri, doğusunda Parthia ve Baktria krallıkları bulunuyordu. Yine Batı Anadolu’da Pergamon (Bergama) Krallığı, İç Anadolu’da Galatia, Pontos ve Kapadokia krallıkları ile Güney-Güneydoğu Anadolu’da bulunan Kommagene Krallığı, Seleukosların Anadolu egemenliğinin önünde ciddi bir engel teşkil etmekteydiler.¹³ İşte böyle bir ortamda Mısır’ın Kralı II. Ptolemaios Küçük Asya’ya bir sefer düzenleyerek Batı ve Güney Anadolu bölgelerindeki birçok

⁸ Austin, 2006: 121; Schuler, 2019, 14; Bosworth, 2002: 219-222; Chamoux, 2002: 75; Holton, 2018: 113; İplikçiöğlü, 2015: 20; Errington, 2017: 56; Yılmaz, 2021: 56.

⁹ Sherwin White - Kuhrt, 1993: 7; Burn, 1951: 266; Schuler, 2019, 14; Kaya, 2019: 105.

¹⁰ Austin, 2006: 286; Magie, 1950: 189.

¹¹ Cohen, 1978: 12, vd.16; Grainger, 2014c: 164; Magie, 1950: 977, vd. 1342.

¹² Strabon, *Geographika*, XIII.4; Pausanias, *Periegesis tes Hellados*, I.10.4; Magie, 1950. 94.

¹³ Capdetrey, 2007: 257; Grandjean – Hoffmann, vd., 2017: 143-144; Coloru, 2013: 38.

kenti işgal etmiştir.¹⁴ I. Antiokhos hükümler alanına yapılan bu saldırılar nedeniyle Ptolemaioslara savaş ilan etmiştir. İki krallık arasında uzun yıllar boyunca devam edecek olan bu mücadele Suriye Savaşları adıyla kroniklere geçmiştir.¹⁵

Mısır Krallığı ile Suriye/Syria Savaşları (MÖ 280-168)

Seleukoslar ve Ptolemaioslar arasında yaklaşık bir asırdan uzun sürecek olan Suriye Savaşları altı seri halinde gerçekleşmiştir: Birinci Suriye Savaşı (MÖ 275-271), İkinci Suriye Savaşı (MÖ 260-254/253), Üçüncü Suriye Savaşı (MÖ 246-241), Dördüncü Suriye Savaşı (MÖ 222-217), Beşinci Suriye Savaşı (MÖ 202-200/198), Altıncı Suriye Savaşı (MÖ 170-168).

İki tarafın ilk kez harp meydanında karşılaştıkları MÖ 280-279 yılları arasındaki Suriye Veraset Savaşı ise bu seriden bağımsız olarak yaşanmıştır.¹⁶ Nitekim taraflar MÖ 301 yılındaki Ipsos Savaşı sonrasındaki toprak taksimatında aralarında infial yaratan *Koile Syria* bölgesine hakim olabilmek için karşı karşıya gelmişlerdir. II. Ptolemaios'un kazandığı bu savaşın ardından taraflar arasında bir barış antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile birlikte Karia bölgesinin hakimiyeti Ptolemaioslara geçmiştir.¹⁷ II. Ptolemaios (MÖ 282-246) elde ettiği bu kazanımları korumak ve Küçük Asya'da kalıcı bir nüfuz temin edebilmek için Kilikia bölgesinde Antiokheia adıyla üç koloni kenti inşa ettirmiştir.¹⁸

Krallık sınırlarında toprak kaybı yaşayan I. Antiokhos bu işgaller karşısında II. Ptolemaios'a hemen bir reaksiyon gösterememiştir. Öyle ki II. Ptolemaios'a karşı bir sefer planlayan I. Antiokhos hiç beklenmedik bir sorunla karşılaşmıştır. Nitekim Bithynia Kralı Nicomedes'in iktidarı ele geçirmek için Anadolu'ya davet ettiği paralı Galatyalı askerler Seleukosların hakimiyetindeki Hellen *polis*'lerine (şehir) yağma saldırıları düzenlemeye başlamışlardır. II. Ptolemaios ise bu krizi fırsata çevirerek Seleukos Krallığı'nın merkezi olan Syria'nın güney topraklarına saldırmıştır.¹⁹ I. Antiokhos, Anadolu'daki Galat terörüne rağmen Suriye'ye geri dönerek II. Ptolemaios'un karşısına çıkmaya karar vermiştir. Böylece MÖ 275 yılında iki taraf arasındaki Suriye Savaşları serisinin ilki başlamıştır.²⁰

I. Antiokhos savaş meydanına çıkmadan önce II. Ptolemaios'un üvey kardeşi ve kendisinin de damadı olan Kyrene hükümdarı Magas ile gizli bir anlaşma yapmıştır.²¹ I. Antiokhos ayrıca Baktria'dan aldığı 20 fil ile desteklenen kalabalık bir orduyla savaşı Mısır'a taşımaya karar vermiştir. Bunun üzerine II. Ptolemaios Suriye'den ayrılarak Mısır'a geri dönmüş ve bir dizi askeri tedbirler almıştır. Ancak tüm bu hazırlıklara rağmen beklenen savaş gerçekleşmemiştir. Öyle ki MÖ 271 yılında Babil'de başlayan bir salgın

¹⁴ *Syll* 390, *TAM* II: 158,159; J. Robert - L. Robert, 1983: 118-124, nr.3, vd. 127, nr.5; Jones - Habicht, 1989: 335-337; Sartre, 2003: 59-62; Grabowski, 2019: 32-33; Errington, 2017: 150.

¹⁵ Grainger, 2010: 76; Heinen, 2008b: 415; Mastrocinque, 1993: 27-28; Otto, 1928: 17-21;

¹⁶ Grainger, 2010: 77; Heinen, 2008b: 415; Grabowski, 2019: 33; Yıldırım - Temizkan, 2017: 121; Tekin, 2019a: 146.

¹⁷ Grabowski, 2019: 33; Kaya, 2019: 106-107.

¹⁸ Cohen, 1995: 360, 362, vd. 357-358; 1978: 16; Babelon, 1890: 77.

¹⁹ Justinus, XXVI.2.1-8; Pausanias, *Periegesis tes Hellados*, I.1.1; Grainger, 2016: 85.

²⁰ Sachs- Hunger, 1988: 337, nr.273; Bernard, 1990: 532-536; Winnicki, 1990: 159.

²¹ Pausanias, *Periegesis tes Hellados*, I.7.1-3. ; Ager, 2005: 38; Parker, 2014: 370.

sebebiyle I. Antiokhos seferden geri dönmek zorunda kalmıştır.²² Yaşanan bu olağanüstü durum nedeniyle I. Antiokhos MÖ 271 yılında Ptolemaioslarla bir barış antlaşması imzalamak zorunda kalmıştır. Bu antlaşmayla birlikte II. Ptolemaios'un Suriye ve Küçük Asya'da ele geçirdiği topraklardaki hakimiyeti resmîyet kazanmıştır.²³

Birinci Suriye Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte I. Antiokhos Galatlar sorununa yoğunlaşmıştır.²⁴ I. Antiokhos'un Bithynia Krallığı'nın iç işlerine dahil olması Seleukosları bir nevi bu sorunun sebeplerinden biri haline getirmiştir. Zira I. Antiokhos'un Bithynia tahtı için Zipoitēs'i desteklemesi üzerine Bithynia Kralı I. Niokomedes bu sırada Byzantion'da (İstanbul) bulunan *Galat* (Kelt) kabilelerini Anadolu'ya davet etmiştir. MÖ 278 yılından itibaren Hellenistik Anadolu halklarına korku salan Galatların karşısına kendisini Hellenlerin koruyucusu misyonunu yükleyen I. Antiokhos çıkmıştır. Nitekim I. Antiokhos MÖ 269-68 yılında Filler Savaşı adıyla kroniklere geçen mücadelede Galatları mağlup etmeyi başarmıştır. I. Antiokhos kazandığı bu büyük zaferden ötürü *Soter* (Kurtarıcı) unvanı ile Anadolu halklarının saygısını kazanmıştır.²⁵

Anadolu hakimiyeti için bir taraftan Ptolemaioslarla diğer taraftan da Galatlarla mücadele eden Seleukoslar için diğer engel ise Pergamon'daki (Bergama) Attaloslar olmuştur. Zira MÖ 263 yılında hayatını kaybeden Philetairos'un yerine geçen yeğeni I. Eumenes bağımsız Pergamon Krallığı hedefi için önündeki en büyük engel olan Seleukoslarla karşı karşıya gelmiştir. MÖ 262 yılında Sardeis yakınlarında gerçekleşen savaşta Seleukoslar mağlup olmuştur.²⁶ I. Antiokhos ise bu savaşta yaşamını yitirmiştir. Savaşı ve krallarını kaybeden Seleukoslarda tahta I. Antiokhos'un oğlu II. Antiokhos Theos (MÖ 261-246) geçmiştir.²⁷

Seleukoslar Anadolu egemenliği için bölgedeki diğer siyasi güçlerle mücadele ederken Mısır Kralı II. Ptolemaios'un kendisiyle aynı adı taşıyan oğlu MÖ 262 yılında Ephesos, Miletos, Halikarnassos ve Samos gibi birçok önemli kenti işgal etmiştir.²⁸ Böylece Seleukos ve Mısır krallıkları arasında İkinci Suriye Savaşı'nın fitili ateşlenmiştir. Suriye Savaşları serisi arasında hakkında en az bilgi sahibi olduğumuz İkinci Suriye Savaşı tarihçiler tarafından "belirsiz bir zamanın en karanlık on yılı" olarak kaydedilmiştir.²⁹ İkinci Suriye Savaşı'nı ilkinden farklı kılan en önemli gelişme Seleukosların Makedonya Krallığı ve Rhodos ile müttefiklik kurması olmuştur. Zira Seleukos Kralı II. Antiokhos'un kız kardeşi Stratonike ile Makedonya Kralı Antigonos'un oğlu Demetrios'un evliliği bu ittifakın teminatı olmuştur.³⁰ Kendisine karşı oluşturulan bu ittifakın karşısında duramayan II. Ptolemaios, Ege ve Akdeniz'de karşı karşıya

²² Sachs-Hunger, 1988: 355, nr.270/18; Kaya, 2019: 109.

²³ *Id.* XVII. 86-90; Trevelyan, 1947: 59; Magie, 1950: 95; Hölbl, 2001: 40; Kaya, 2019: 110.

²⁴ Grabowski, 2019: 34; Karahan, 2018: 211.

²⁵ *OGIS* 222; *I. Erythrai* 504. ; *SIG*³ 426. 20; Coşkun, 2011: 85; 2012: 57; Grainger, 2020: 128; Kosmin, 2014: 18, vd. 294, dn.58; Bar-Kochva, 1973: 1-8; Bryce, 2014: 172.

²⁶ Strabon, *Geographika*, XIII.4.1-2; Chrubasik, 2013: 93; Ma, 2013: 52; Allen, 1983: 20; Marek, 2010: 275-276; Rawlinson, 1869: 281; Cline - Graham, 2017: 221; Bryce, 2014: 173.

²⁷ Pompeius Trogus, *Prologues*, 26; Errington, 2017: 127; Magie, 1950: 6; Heinen, 2008b: 418.

²⁸ Pompeius Trogus, *Prologues*, 26; Frontinus, *Strategematon*, 3.9.10; Parker, 2014: 371.

²⁹ Tarn, 1913: 311-340; Grainger, 2010: 117.

³⁰ *SIG* 725; Frontinus, *Strategematon*, III.9-10; Polyaeus, *Strategemata*, V.18.

geldiği Makedonya ve Rhodos'a mağlup olmaktan kurtulamamıştır. Zira Chremonides kumandasındaki Mısır donanması MÖ 258 yılında gerçekleşen Ephesos deniz muharebesinde Rhodoslulara karşı ağır bir mağlubiyet yaşamıştır.³¹ MÖ 255 yılındaki Kos deniz savaşı ile de Makedonya Kralı I. Antigonos Gonatas Mısır donanmasının az sayıda kalan gemilerini Ege sularına gömmüştür.³² Böylece İkinci Suriye Savaşı İonia, Karia ve Pamphylia bölgelerinde yeniden egemenlik tesis eden Seleukosların zaferi ve denizlerdeki üstünlüğü son eren Ptolemaiosların mağlubiyeti ile noktalanmıştır. MÖ 253 yılında taraflar arasında imzalanan bir barış antlaşmasıyla birlikte Ptolemaioslar Anadolu'da işgal ettiği tüm topraklardan geri çekilmiştir. Ayrıca bu antlaşmayla birlikte İonia kentleri *autonomia* (özerklik/otonomi) statüsü kazanmıştır. II. Antiokhos ise bu antlaşmanın garantörü olarak eşi Laodike'den boşanarak II. Ptolemaios'un kızı Berenike ile evlenmeyi kabul etmiştir.³³ Bu antlaşmayla birlikte Batı Anadolu'da yeniden egemenlik kuran II. Antiokhos bölgede kalıcı bir siyasi birlik sağlayabilmek adına yoğun bir kolonizasyon hareketi başlatmıştır.³⁴

II. Antiokhos barış antlaşmasından sonra söz verdiği üzere Mısır Kraliçesi Berenike ile evlenmiş ve ilk eşi Laodike'yi ise ona tahsis ettiği Ephesos'a göndermiştir. Sık sık Laodike'yi ziyarete giden II. Antiokhos bu ziyaretlerin birinde MÖ 246 yılında Ephesos'ta yaşamını yitirmiştir.³⁵ Bunun üzerine Laodike vakit kaybetmeden oğlu II. Seleukos Kallinicus'u (MÖ 246-226/225) yaşamını yitiren II. Antiokhos'un varisi olarak Seleukosların yeni kralı ilan etmiştir. Eşinin ölümünü şüpheli gören Kraliçe Berenike ise bu ani kararı tanımayarak kendi oğlunun Seleukosların meşru kralı olduğunu iddia etmiştir.³⁶ Yaşanan bu veraset krizi ve idaredeki iki başlılık Seleukos topraklarına da sirayet etmiştir. Öyle ki Batı Anadolu'nun genelinde Laodike desteklenirken krallık başkentleri Sekeukeia Pieria (Çevlik-Antakya) ve Antiokheia (Antakya) ise Berenike'den yana tavır sergilemişlerdir. Ancak Ephesos valisi Sophron'un Mısır'a giderek Berenike'nin ağabeyi ve Mısır Kralı III. Ptolemaios'tan destek talep etmesi nedeniyle bu iktidar meselesi Seleukoslar için bir iç sorun olmaktan çıkmıştır.³⁷ Nitekim Seleukoslarda yaşanan taht krizine III. Ptolemaios'un da dahil olmasıyla birlikte iki krallık arasında Laodike Savaşı olarak da adlandırılan Üçüncü Suriye Savaşı başlamıştır.³⁸

Suriye Krallığı'nda yaşanan veraset krizi Laodike'nin düzenlediği bir suikast ile Berenike ve oğlunu öldürtmesiyle son bulmuştur.³⁹ Bu sırada Suriye'de olan III. Ptolemaios kardeşinin ölüm haberi üzerine MÖ 245 yılında 40.000 *talanta* ve 2.500 heykel ile Mısır'a geri dönmüştür.⁴⁰ II. Seleukos ise ilk

³¹ Polyaeus, *Strategemata*, V.18; Frontinus, *Strategematon*, 3.9.10; Reger, 1994: 43.

³² Peremans, 1939: 401-408; Bikerman, 1938: 369, vd.

³³ Hölbl, 2001: 44; Bosch, 1943: 56; Magie, 1950: 97; Pomeroy, 1984: 14; Errington, 2017: 128.

³⁴ Cohen, 1978: 15; Kaya, 2000c: 124, vd. ; Jones, 1971: 127.

³⁵ Appianus, *Syriake*, 65; Polyaeus, *Strategemata*, 8.5; Chaniotis, 2005: 110.

³⁶ Bevan, 1902: 181; Bagnall - Derow, 2004: 48; Macurdy, 1985: 83-88.

³⁷ Barstini, 2016: 35; Ogden, 1999: 128-129.

³⁸ *OGIS* 1, 54; Appianus, *Syriake*, 65; Justinus, XXII.1-2; Polyaeus, *Strategemata*, VIII.50; Polybios, *Historiai*, V.58.10; Piejko, 1990: 23; Mittag, 2017: 362; Yılmaz, 2021: 130.

³⁹ Justinus, XXVII.1; Heinen, 2008b: 420; Macurdy, 1985: 88; Bryce, 2014: 175.

⁴⁰ *OGIS* 54. ; Justinus, XXVII.1; Grainger, 2010: 165; Errington, 2017: 131; Kaya, 2019: 113.

siyasi icraatı olarak kendilerine Anadolu'dan toprak tahsis ettiği Pontos Kralı II. Mithridates ve Kappadokia Kralı III Ariarathes ile ittifak kurmuştur. Böylece arkadan gelebilecek saldırıların önüne geçmek için önlemini alan II. Seleukos MÖ 244 yılında Toroslardan hareket ederek Suriye'nin Şam bölgesinde karşılaştığı Mısır ordusunu yenmeyi başarmıştır.⁴¹ III. Ptolemaios aldığı bu mağlubiyetin şokunu hemen atlatmış ve kardeşinin cinayetini bahane olarak gösterip Batı Anadolu'nun tamamını işgal etmiştir.⁴² Ptolemaiosların saldırılarına karşı duramayan II. Seleukos ise barış talep etmek zorunda kalmıştır. Dış siyasetteki başarısızlığa ek olarak iç siyasette de sorunlar yaşayan Seleukoslarda idari anlamda radikal adımlar atılmıştır. Nitekim II. Seleukos annesi Laodike'nin talebi ile Küçük Asya'nın sorumluluğunu verdiği kardeşi Antiokhos Hieraks'ı (Atmaca) ortak kral tayin etmiştir.⁴³

Seleukoslarda İktidar Krizi: Kardeşler Savaşı (MÖ 240-236)

Antiokhos Hieraks aldığı yetki ile birlikte kısa sürede bir güç zehirlenmesi yaşayarak Anadolu'da kendi krallığını ilan etmiştir.⁴⁴ Bu nedenle MÖ 240-236 yıllarında II. Seleukos ve Antiokhos Hieraks arasında “Kardeşler Savaşı” olarak kroniklere geçen bir iktidar mücadelesi yaşanmıştır.⁴⁵ Kraliçe Laodike oğulları arasındaki bu mücadelede Antiokhos'un yanında yer almıştır.⁴⁶ Zira Laodike kardeşi Aleksandros'un satrap olduğu Sardeis kentini Antiokhos'a üs tayin etmiştir.⁴⁷ MÖ 239 yılında Sardeis'te karşı karşıya gelen iki kardeşin ilk savaşını II. Seleukos kazanmıştır. Kesin bir zafer peşinde olan II. Seleukos planladığı yeni savaş öncesinde ordusunu güçlendirmek için bir takım hazırlıklar yapmıştır. II. Seleukos bu doğrultuda destekçisi olan Magnesia ad Sipylum ile Smyrna arasında bir *sympolitei* (iki kent arasındaki siyasi birleşme) mutabakatı gerçekleştirmiştir. II. Seleukos bu sayede güçlü bir askeri gücü olan Smyrnalıların da desteğini kazanmıştır.⁴⁸ Bu sırada Antiokhos Hieraks ise bir taraftan Pontos Kralı Mithridates ile müttefiklik tesis ederken diğer taraftan ücretli Galat askerlerini ordusuna dahil etmiştir.⁴⁹ İki kardeş ayrıca diplomasinin siyasi evlik unsurunu kullanarak yeni müttefikler edinmişlerdir.⁵⁰ Tüm bu hazırlıkların ardından MÖ 238 yılında Ankyra (Ankara) Savaşı'nda karşı karşıya gelen iki kardeşin mücadelesini Antiokhos kazanmıştır.⁵¹ II. Seleukos ise bu mağlubiyetin ardından önce Kilikia'ya ardından da Media'ya kaçmıştır.⁵²

Kardeşini mağlup ederek krallığını ilan eden Antiokhos Hieraks vakit kaybetmeden Seleukosların Küçük Asya'daki en ciddi rakibi olan Pergamon Krallığı'nı hedef almıştır. Antiokhos Hieraks, Ankyra Savaşı'ndan sonra kendisine cephe alan Galatları yüksek meblağda altın ödeyerek I. Attalos ile

⁴¹ Justinus, XXVII.2.5; Hölbl, 2001: 50; Bosch, 1943: 57.

⁴² Grabowski, 2019: 36; Robert, 1974: 183.

⁴³ Heinen, 2008b: 421; Hölbl, 2001: 50; Bosch, 1943: 57-58; Errington, 2017: 131.

⁴⁴ Polybios, *Historiai*, IV.48.1-4; Heinen, 2008b: 429; Schuler, 2019: 17; Ager, 2005: 49.

⁴⁵ Coşkun, 2018: 197; Heinen, 2008a: 428-432; Bosch, 1943: 69-70; Rhodes, 2019: 235.

⁴⁶ Plutarch, *Moralia*, 489a; Macurdy, 1985: 86; Ogden, 1999: 131; D'Agostini, 2018: 61.

⁴⁷ Errington, 2008a: 120; Martinez-Sève, 2003: 702; D'Agostini, 2018: 61; Kaya, 2019: 115.

⁴⁸ OGIS 229; *I.Smyrna*.573; Reger, 2004: 152-153; Austin, 2006: 314.

⁴⁹ Justinus, XXXVIII.5.3; Coşkun, 2011: 88; Erciyas, 2006: 14.

⁵⁰ Polybios, *Historiai*, IV.51.4; Eusebios, *Chronicorum*, I.25.1; Grainger, 2016: 44.

⁵¹ Justinus, XXVII. 2.10-12; Pompeius Trogus, *Prologues*, 27; Errington, 2017: 133.

⁵² Plutarch, *Moralia*, 489b; Coşkun, 2018: 215; Heinen, 2008a: 429; Schuler, 2019: 17.

yapacağı savaşa dahil etmiştir. Ancak MÖ 238 yılında Aphrodision Tapınağı civarında gerçekleşen savaşta Antiokhos Hieraks yine mağlup olmuştur.⁵³ On yıllık bir sükûnet döneminin ardından karşı karşıya gelen iki taraftan Antiokhos Hieraks sırasıyla Hellespontos Phrygiası, Lydia ve Karia bölgelerinde yapılan üç savaştan da mağlup ayrılmıştır.⁵⁴ Bu başarısız sonuçlar nedeniyle Anadolu'dan ayrılmak zorunda kalan Antiokhos kaçarak sığındığı Thrakia bölgesindeki Tyllis Krallığı ile karşı karşıya gelmiştir. Antiokhos Hieraks MÖ 227 yılında gerçekleşen savaşta yaşamını yitirmiştir.⁵⁵ II. Seleukos'un da MÖ 226/225 yılında attan düşerek ölmesiyle birlikte Kardeşler Savaşı sona ermiştir.⁵⁶

Seleukosların Altın Çağı: III. Antiokhos Dönemi

II. Seleukos'un ardından yerine oğlu III. Seleukos *Soter* (MÖ 226/5-223) geçmiştir. Ancak III. Seleukos tahta çıktıktan kısa bir süre sonra Pergamon Krallığı'na karşı düzenlediği MÖ 223 yılındaki Küçük Asya seferi sırasında ordusunda paralı asker olarak görev yapan iki Galatlı (Nikanor ve Apturios) tarafından öldürülmüştür.⁵⁷ Kısa süren hükümdarlık yıllarının ardından III. Seleukos'un yerine kardeşi III. Antiokhos Megas (MÖ 223-187) geçmiştir. III. Antiokhos'un en büyük hedefi kurucu kral I. Seleukos dönemindeki sınırlara yeniden ulaşmaktı. Ancak Küçük Asya'nın batısında oldukça güçlenen Pergamon Kralı I. Attalos Soter bu hususta büyük bir engel teşkil ediyordu. Nitekim Ionia'dan Troas'a kadar uzanan tüm güney kıyı şeridi hattı I. Attalos'un kontrolündeydi. Ayrıca kıyı bölgelerinin denetimini kaybeden Seleukosların denizlerdeki üstünlüğü de sona ermişti. Yine stratejik konumdaki Karia ve Lykia bölgeleri Ptolemaioslar'ın kontrolünde olup Pamphylia ve Pisidia ise *autonomia* (özerk/otonom) bölge statüsündeydiler.⁵⁸

III. Antiokhos İktidarına Darbe Girişimleri: Molon ve Achaïos

Küçük Asya'daki tablodan endişe duyan III. Antiokhos ilk iş olarak krallığı bünyesinde yeni idari düzenlemelere gitmiştir. Bu kapsamda Kariyalı Hermeias, Küçük Asya'nın *epi ton pragmaton*'u (başbakan) tayin edilmiştir. Torosların kuzeybatısındaki topraklar ise dayısı Akhaios'un idaresine verilmiştir. Epigenes ise askeri vali olarak Küçük Asya'daki Seleukos ordularının başkomutanlığına getirilmiştir. Yeni görev dağılımında bir diğer isim olan Molon ise krallığın doğusundaki yukarı satraplıkların idari amiri olmuştur.⁵⁹ Ancak Molon görev tanımından kısa bir süre sonra kardeşi İskenderiye valisi Alexandre ile birlikte başlattığı bir isyan sonucunda MÖ 222 yılında kendisini kral ilan etmiştir.⁶⁰ Ancak III. Antiokhos MÖ 220 yılında ordusunun başında yer aldığı bir seferle bu isyana son vermiştir. Teslim olmak istemeyen Molon ise ailesiyle birlikte intihar etmiştir.⁶¹

⁵³ OGIS 275; Polybios, *Historiai*, XVIII.41; Strabon, *Geographika*, XIII.4.2; Kaya, 2011: 67.

⁵⁴ Polybios, *Historiai*, XVIII. 41.7-8; Strabon, *Geographika*, XIII.4.2; Schuler, 2019: 18.

⁵⁵ Mitchell, 1993: 21-22; Chrubasik, 2016: 80, vd. ; Ager, 2005: 46.

⁵⁶ Justinus, XXVII. 3.12; Strootman, 2013b: 6120; Errington, 2017: 134. ; Kaya, 2019: 116.

⁵⁷ Polybios, *Historiai*, IV.48.8; Appianos, *Syriake*, 66; Justinus, XXIX.1.3; Ager, 2005: 46.

⁵⁸ Polybios, *Historiai*, XX.5.7-11; Taylor, 2013: 1; Strootman, 2013a: 476; Kaya, 2019: 116-117.

⁵⁹ Polybios, *Historiai*, V.41.2; Strootman, 2011: 72-73; Will, 1962: 72-129; Taylor, 2013: 26-27.

⁶⁰ Will, 1979-1982: 394; Taylor, 2013: 25; Austin, 2006: 329; Williams, 1993: 241.

⁶¹ Polybios, *Historiai*, V.40-46; Grainger, 2015b: 17-18; Austin, 2006: 329.

III. Antiokhos bir iç krize dönüşen Molon isyanını bastırdıktan sonra Ptolemaiosların Küçük Asya'da işgal ettiği toprakları geri kazanmak için harekete geçmiştir. III. Antiokhos'un bu askeri seferi iki krallık arasındaki Dördüncü Suriye Savaşı'nın da başlangıcı olmuştur.⁶² MÖ 222 yılında Apameia'da bir savaş konseyi düzenleyen III. Antiokhos ve kurmayları Seleukeia'yı ilk hedef olarak belirlemişlerdir.⁶³ Nitekim sefer hazırlıklarının tamamlanmasının ardından MÖ 221 yılında önce Seleukeia ardından da tüm Bekaa Vadisi işgal edilmiştir.⁶⁴ III. Antiokhos ertesi sene ise Koile Syria'ya yönelerek Filistin topraklarındaki üç büyük liman kenti Seleukeia, Tyre ve Ptolemais'i işgal etmiştir. Bu kayıplar sonrasında Mısır kralı barış teklif etmiştir. Ancak MÖ 219-218 kışı boyunca süren barış görüşmelerinde taraflar bir netice alamamışlardır.⁶⁵ MÖ 217 baharıyla birlikte harp meydanında karşı karşıya gelen iki taraf arasında Raphia'da gerçekleşen savaşı kaybeden III. Antiokhos Gazze'ye çekilerek barış talep etmiş ve böylece Dördüncü Suriye Savaşı sona ermiştir.⁶⁶

III. Antiokhos, Dördüncü Suriye Savaşı'ndaki mağlubiyetin şokunu atlattıktan sonra yeni bir ihanetle sarsılmıştır. Zira dayısı Akhaios yaşanan bu süreçten istifade ederek MÖ 220 yılında bir isyan başlatmıştır.⁶⁷ Hâlbuki Anadolu'da yeniden Seleukosların hakimiyetini sağlamak isteyen III. Antiokhos yaptığı idari vazifelendirmede Akhaios'a önemli sorumluluklar vermişti. Batı Anadolu'da Pergamon Kralı I. Attalos'a üstünlük sağlayan Akhaios esasen görevini başarıyla gerçekleştirmiştir. Nitekim Akhaios kısa sürede Aleksandria Troas (Eski İstanbul), Ilion (Hisarlık), Lampsakos (Lapseki) ve Smyrna (İzmir) haricindeki tüm kentleri ele geçirmiştir.⁶⁸ Ancak güç zehirlenmesine kapılan Akhaios bu sırada III. Antiokhos'un Dördüncü Suriye Savaşı'nda olmasını fırsat bilerek kendisini Seleukos kralı ilan etmiştir.⁶⁹

MÖ 217 yılında sona eren Dördüncü Suriye Savaşı'nın ardından Anadolu'ya geri dönen III. Antiokhos tüm dikkatini Akhaios sorununa vermiştir. Zira III. Antiokhos bu problemi çözebilmek için en büyük rakibi olan Pergamon Kralı I. Attalos ile bir ittifak kurmuştur.⁷⁰ Bu iki büyük güç karşısında tutunamayarak Sardeis kalesine sığınmak zorunda kalan Akhaios iki yıl süren bir kuşatma sonucunda yakalanarak öldürülmüştür.⁷¹ III. Antiokhos yaşanan bu iktidar mücadelesi sırasında uğradığı kayıpları telafi etmek için Sardeis'e büyük imtiyazlar tanımıştır. Zira III. Antiokhos, Sardeis'in yeniden inşası için kereste yardımı yapmış ve %5'lik vergi indirimine gitmiştir. Ayrıca ordusu için inşa ettirdiği Sardeis gymnasionu'nu bölge halkına tahsis etmiştir. Yine gymnasion'da spor yapan erkeklerin hijyen amaçlı vücuduna sürmeleri için kente her yıl düzenli olarak zeytinyağı göndermiştir. Sardeis

⁶² Grainger, 2010: 195, vd. ; 2016: 104.

⁶³ Polybios, *Historiai*, V.60; Savalli-Lestrade, 1998: 21, vd.; Grainger, 2010: 196.

⁶⁴ Polybios, *Historiai*, V.59.2; V.60.9; V.61.3. ; Heinen, 2008b: 435-438.

⁶⁵ Polybios, *Historiai*, V.67.3; 68.1; Grainger, 2010: 202. vd.

⁶⁶ Polybios, *Historiai*, V.71; Grainger, 2010: 206; Diakov - Kovalev, 1987: 488; Parker, 2014: 383.

⁶⁷ Polybios, *Historiai*, V.57; Will, 1979-1982: 426-428; Austin, 2006: 328-329; Grainger, 2010: 195, vd. ; Taylor, 2013: 65, vd.; D'Agostini, 2018: 64; Bosch, 1943: 75-76; Güler, 2019: 95, vd.

⁶⁸ Grabowski, 2019: 38; Rhodes, 2019: 236; Güler, 2019: 97.

⁶⁹ Gardner, 1878: 30; Chrubasik, 2016: 106; D'Agostini, 2018: 64-65; Schuler, 2019: 18.

⁷⁰ Polybios, *Historiai*, V.107.4; Bell, 2005-2006: 59; Malay, 1987: 8-17; Wallace, 2005: 62. vd.

⁷¹ Polybios, *Historiai*, V.54.6-7; VII.15; VIII.21.3; Bugh, 2006: 147; Schuler, 2019: 18.

halkı ise minnetini göstermek adına III. Antiokhos'un eşi Laodike için bir festival tertip etmiştir.⁷²

III. Antiokhos'un Doğu ve Batı Seferleri

Anadolu'da mutlak bir otorite tesis eden III. Antiokhos MÖ 213 sonunda başkent Antiokheia'ya (Antakya) geri dönmüştür. Krallığının doğusunda da merkezîyetçi bir nüfuz alanı yaratmak isteyen III. Antiokhos MÖ 212 yılında kroniklere "Antiokhos'un Anabasis'i" olarak geçen meşhur doğu seferini başlatmıştır.⁷³ III. Antiokhos bu kapsamda ilk olarak Armenia'yı (Ermenistan) işgal etmiştir.⁷⁴ III. Antiokhos MÖ 211/210 yıllarında ise Media topraklarını ele geçirmiştir.⁷⁵ MÖ 209 yılında Parthia bölgesine hareket eden III. Antiokhos, Arius (Hari/Herat) Nehri civarındaki savaşta Parthların Yunan Kralı I. Euthydemus'i mağlup etmiştir. III. Antiokhos MÖ 208 yılında ise I. Euthydemus'in oğlu I. Demetrius'un idaresindeki Baktria topraklarına girmiştir. Yaklaşık üç yıl boyunca Baktria Krallığı'nın başkenti Belh'i kuşatan III. Antiokhos, MÖ 206 yılından itibaren I. Euthydemus ile barış müzakerelerine başlamıştır. I. Euthydemus bu amaçla III. Antiokhos'a hediye olarak gönderdiği filleri taktim etmek üzere oğlu Baktria Kralı I. Demetrius'u vazifelendirmiştir. Netice itibarıyla MÖ 205 yılında Seleukoslar ile Parthia ve Baktria krallıkları arasında yazılı ve yeminli bir anlaşma imzalamıştır.⁷⁶ Doğu Seferi'ne ara vermeden devam eden III. Antiokhos MÖ 205 yılı bitmeden Toroslardan Hindi Kuş Dağları'na ve İran'ın Kirman bölgesine kadar olan topraklarda kendi nüfuzunu tesis etmeyi başarmıştır.⁷⁷ III. Antiokhos elde ettiği siyasi ve ekonomik kazanımları dolayısıyla *Megas Basileus* (Büyük Kral) unvanını kazandığı doğu seferini MÖ 204 yılında sonlandırarak Anadolu'ya geri dönmüştür.⁷⁸

III. Antiokhos, Doğu Seferinde kazandığı başarıyı taçlandırmak için gerekli hazırlıkları tamamladıktan sonra MÖ 203 yılında Batı Anadolu'ya yeni bir sefer düzenlemiştir.⁷⁹ III. Antiokhos'un ilk hedefi Ptolemaiosların kontrolündeki yerleşim birimlerini yeniden ele geçirmek olmuştur. Zira Seleukos ordusu bu kapsamda sırasıyla Ionia kenti Teos (Sığacık) ile Karia kentleri Alinda (Karpuzlu) ve Amyzon'u (Mazın Kalesi) işgal etmiştir.⁸⁰ Ancak bu sırada Mısır ve Makedonya krallıkları arasında bir ittifak kurulduğunu öğrenen III. Antiokhos Batı Seferi'ni sonlandırarak Suriye'ye geri dönmüştür. Makedonya Krallığı ile bir dostluk anlaşması imzalayarak III. Antiokhos böylece ezeli rakibi Ptolemaiosları siyasi olarak yalnız bırakmıştır.⁸¹ III. Antiokhos daha sonra ise uzun zamandır iki krallık arasında ihtilafli bölge olan Koile Syria'ya bir sefer düzenleyerek Beşinci Suriye Savaşı'nı

⁷² Hanfmann, 1972: 3, 176, 322; Ma, 1999: 62; Schuler, 2019: 18-19; Rhodes, 2019: 236.

⁷³ Lerner, 1999: 45; Austin, 2006: 337-338; Strootman, 2013a: 477.

⁷⁴ Polybios, *Historiai*, VIII.23.1-5; McAuley, 2017: 200; Will, 1979-1982: 431-432.

⁷⁵ Austin, 2006: 335-336; Houghton - Lorber, 2002: 354; Chrubasik, 2016: 35-36.

⁷⁶ Brodersen, 1986: 378-381; SherwinWhite - Kuhrt, 1993: 84-90; Harmatta, 1994: 100; Strootman, 2018: 139-140; Wenghofer, 2018: 161,166; Thoneman, 2016: 30.

⁷⁷ Polybios, *Historiai*, XI.34; Musti, 2008: 210-219; Lerner, 1999: 13-31; Parker, 2014: 385.

⁷⁸ Polybios, *Historiai*, XI.39; *OGIS* 230; Ma, 1999: 272-276. ; Musti, 2008: 213.

⁷⁹ Ma, 1999: 63-73; Kaya, 2019: 123.

⁸⁰ *SEG* 31; Sherwin White - Kuhrt, 1993: 165; J. Robert - L. Robert, 1983: 147.

⁸¹ Polybios, *Historiai*, XV.20; Austin, 2006: 346-347; Ma, 1993: 74.

başlatmıştır.⁸² III. Antiokhos'un, Koile Syria seferi ile eş zamanlı olarak Seleukosların müttefiki olan Makedonya Kralı V. Philippos da Ptolemaiosların Karia, Thrakia ve Hellespontos bölgelerindeki hakimiyet alanlarına saldırmıştır.⁸³ Nittekim Makedonya donanması Ptolemaiosların kontrolündeki Lysimakheia, Kalkhedon, Kios, Perinthos ve Thasos'u ele geçirmiştir.⁸⁴

Makedonya Krallığı'nın Ege Denizi'ndeki saldırıları nedeniyle deniz ticareti zarar gören Rhodos ve Pergamon krallıkları MÖ 201 yılında Roma'ya elçilerini göndermişlerdir. Bu elçiler V. Philippos ile III. Antiokhos'un yaşamını yitiren IV. Ptolemaios'un ardından Mısır Krallığı'na ait toprakları aralarında paylaşmak için anlaşmalarını iddia etmişlerdir.⁸⁵ II. Kartaca Savaşı'nda (MÖ 218-211) Hanibal'i destekleyen V. Philippos'u cezalandırmak için aradığı fırsatı yakalayan Romalılar Makedonya Krallığı'na resmen savaş ilan etmiştir. Bu durum Seleukosların dış politikasına da doğrudan sirayet etmiştir. Nitekim MÖ 200-197 yılları arasında gerçekleşen II. Makedonya Savaşı'nda mağlup olan V. Philippos, Küçük Asya'daki ordusunu geri çağırmıştır.⁸⁶ Müttefikini kaybeden III. Antiokhos ise Ptolemaioslara karşı mücadelesine tek başına devam etmek zorunda kalmıştır. Zira bu durum kısmen de olsa etkisini göstermiş ve MÖ 200 yılı itibariyle toparlanan Scopas komutasındaki Mısır ordusu Suriye ve Fenike'de kaybettikleri birçok noktayı geri almıştır. Ancak Ptolemaiosların bu başarılarına rağmen MÖ 198 yılındaki Panium Savaşı'nı kazanan III. Antiokhos, Koile Syria bölgesini ele geçirmeyi başarmıştır.⁸⁷

Beşinci Suriye Savaşı'nda kazandığı zaferin ardından III. Antiokhos, MÖ 198 yılında Batı Anadolu'ya yeni bir sefer düzenlemiştir.⁸⁸ III. Antiokhos başarılı geçen bu sefer sonucunda Ptolemaiosların işgal ettiği toprakları yeniden Seleukos sınırlarına dahil etmiştir.⁸⁹ Batı Anadolu'daki ilerleyişine devam eden III. Antiokhos MÖ 197 yılında ayak bastığı Karia topraklarında Rhodos ile karşı karşıya gelmiştir. Ancak III. Antiokhos iyi ilişkileri olan Roma'nın müttefiki konumundaki Rhodos çatışmadan kaçınarak Karia bölgesinden ayrılmıştır.⁹⁰ Ionia bölgesine hareket eden III. Antiokhos işgal ettiği Ephesos (Efes-Seçuk) kentinde MÖ 197-196 kışını geçirmiştir.⁹¹ MÖ 196 baharı ile birlikte yeniden harekete geçen III. Antiokhos Hellespontos (Çanakkale Boğazı) üzerinden Avrupa yakasındaki Khersonesos'a (Gelibolu) girmiştir.⁹²

Seleukosların Anadolu Egemenliğinin Sonu

III. Antiokhos ile birlikte Seleukos Krallığı'nın Anadolu'daki yükselişinden tedirgin olan diğer Hellenistik Krallıklar ve bağımsız kentler MÖ 197/196 yılından itibaren Roma ile yoğun bir diplomasi trafiği başlatmışlardır.⁹³

⁸² Gera, 1987: 63; Grainger, 2010: 245; Heinen, 2008b: 440; Austin, 2006: 347.

⁸³ Polybios, *Historiai*, XV.20.1; Kaya, 2019: 123; Grainger, 2010: 245; Sayar, 2019: 54.

⁸⁴ Polybios, *Historiai*, XV.21.9-23; Grainger, 2010: 252; Errington, 2017: 198.

⁸⁵ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXI.14.5; Justinus, XXX.28; Magie, 1939: 32.

⁸⁶ Appianos, *Macendonike*, IV.1; Justinus, XXX.3.3; Holleaux, 1930: 166-173.

⁸⁷ Polybios, *Historiai*, XVI.18; Josephus, *Antiquitates Judaicae*, XII.3.3; Gera, 1987: 63.

⁸⁸ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXIII.38.1; Schuler, 2019: 19; Kaya, 2019: 123.

⁸⁹ OGIS 746. ; TAM II.266; Polybios, *Historiai*, XVIII.39.3; Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXIII.20.

⁹⁰ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXIII.20; Magie, 1939: 166; Mommsen, 1862: 255.

⁹¹ Polybios, *Historiai*, XVIII.40; Livius, *Ab Urbe Condita*, 38.1; Parker, 2014: 400.

⁹² Magie, 1939: 166; Hölbl, 2001: 138.

⁹³ *Syll* 591; *SIG*³. 618; Dmitriev, 2005: 248-249; Eckstein, 2008: 310-313; Ergin, 2019: 52.

Pergamon Kralı II. Eumenes ve Rhodosluların öncülüğünde gelen yardım taleplerine tepkisiz kalamayan Roma kendisi için potansiyel bir tehlike olan Seleukoslara karşı Küçük Asya siyasetine dahil olmaya karar vermiştir. İlk olarak MÖ 196 yılında harekete geçen Romalı general Titus Quinctius Flamininus, Korinthos'ta gerçekleşen Isthmia Oyunları sırasında yaptığı bir duyuruyla bazı Hellen kentlerine özgürlük verildiğini ilan etmiştir.⁹⁴ Flamininus aynı yıl Batı Anadolu'daki sorunların çözümü için Korinthos'ta bir konferans tertiplemiştir. Zira Cornelius Lentulus öncülüğündeki Roma heyeti Ptolemaioslarla çatışmaya son vermesi, Batı Anadolu'daki Yunan kentlerinin özgürlüklerinin geri verilmesi ve Avrupa yakasındaki işgallerine son vererek Asya yakasında kalması hususlarında III. Antiokhos'u ikaz etmişlerdir.⁹⁵ Ancak III. Antiokhos, Roma'nın taleplerinin aksine Anadolu'nun her iki yakasında da faaliyetlerine devam etmiştir. Bu nedenle Lentulus öncülüğündeki Roma elçilik heyeti Hellespontos (Çanakkale) sınırındaki Lysimacheia'da (Ezkamil) yeni bir konferans daha tertiplemişlerdir. Romalılar daha önceki taleplerini tekrarlayarak III. Antiokhos'a bir ultimatoma vermiştir.⁹⁶ III. Antiokhos ise Romalı elçilere Ptolemaioslar ve Seleukoslar arasında evlilik bağına dayalı bir ittifak kurulacağını aktarmıştır. MÖ 196-193 yılları arasında Seleukoslar ile Roma arasındaki diplomasi trafiği devam etmiştir. MÖ 193 yılında Roma'ya bir elçi gönderen III. Antiokhos, Roma *proconsülü* Flamininus'tan Asya yakasındaki Hellen kentleri ile ilgili konulara Romalıların karışmamasını istemiştir. Flamininus ise böyle bir talepte bulunabilmesi için Antiokhos'un ilk olarak Roma'nın himayesindeki Avrupa yakasını terk ederek Asya topraklarına dönmesi gerektiğini iletmiştir.⁹⁷

Anadolu'ya son kez bir elçilik heyeti gönderen Roma ile Seleukoslar MÖ 193 yılında Apameia'da (Dinar) bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Roma elçileri III. Antiokhos'a Avrupa yakasından ayrılmazsa sonunun V. Philippos ile aynı olacağı hususunda gözdağı vermişlerdir.⁹⁸ Ancak bu sırada III. Antiokhos'un oğlu Epiphanes'in öldüğüne dair ulaşan bir haber üzerine görüşmelere ara verilmiştir. Haberin asılsız olduğu anlaşılınca taraflar aynı yıl Ephesos'ta (Efes) yeniden bir araya gelmişlerdir. III. Antiokhos'un katılmadığı bu görüşmelere Seleukosları temsilen Hellenli hatip Minnio katılmıştır. Minnio, Güney İtalya ve Sicilia'daki Hellen kentlerinden zorla vergi tahsil eden ancak Anadolu'daki Hellen kentlerinin koruyuculuğunu üstlenen Romalıları sert bir dille eleştirmiştir. Roma elçisi Sulpicius ise Güney İtalya ve Sicilia'dakilerin aksine Anadolu'daki Hellenlerin özgürlük talep ettiğini ifade etmiştir.⁹⁹ Karşılıklı eleştiriler şeklinde geçen bu toplantının ardından diplomasi ile bir çözüm bulamayacağını anlayan Roma MÖ 192 yılında Seleukoslara resmen savaş ilan etmiştir.¹⁰⁰ Marcus Acilius Glabrio kumandasında Hellas'a bir sefer düzenleyen Romalılar MÖ 191 yılındaki Thermophylai Savaşı'nda Seleukosları

⁹⁴ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXIII. 30.3; Polybios, *Historiai*, XVIII.44; Green, 2007: 104; Erskine, 2001: 174; Errington, 2017: 208.

⁹⁵ Polybios, *Historiai*, XXVIII.49; Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXIII.34.1-5; Hölbl, 2001: 140.

⁹⁶ Polybios, *Historiai*, XVIII.50; Holleaux, 1930: 186; Will, 1979-1982: 561-567.

⁹⁷ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXIV.57-59; Ma, 1999: 95; Errington, 2017: 214-215.

⁹⁸ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXV.15.1-3; Kaya, 1996: 221.

⁹⁹ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXV.13.4-17.2; Errington, 2017: 216.

¹⁰⁰ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXV.23.10; Derow, 2003: 63-64; Eckstein, 2008: 319.

mağlup etmiştir.¹⁰¹ III. Antiokhos'un bu mağlubiyetinin ardından Hellas'tan ayrılarak Ephesos'a dönmesiyle birlikte taraflar arasındaki savaş Anadolu topraklarına taşınmıştır.¹⁰²

Pergamon ile Rhodos'un yanı sıra Smyrna, Erythrai, Miletos, Halikarnassos, Mindos, Knidos, Adramypteion, Notion ve Phokaia kentleri bu mücadelede Roma'yı desteklemişlerdir.¹⁰³ III. Antiokhos ise kızı Cleopatra ile V. Ptolemaios'u evlendirerek Mısır Krallığı ile müttefiklik kurmuştur. Hatta III. Antiokhos bu ittifakı sağlayabilmek için Seleukoslar ile Ptolemaioslar arasında uzun yıllardır çatışmalara neden olan Koile Syria bölgesini çeyiz olarak vermiştir.¹⁰⁴ III. Antiokhos ayrıca diğer kızını da Kappadokia Kralı IV. Ariarathes ile evlendirerek ittifak cephesini genişletmiştir.¹⁰⁵ III. Antiokhos'un safına çektiği bir başka Hellenistik Krallık ise Galatlar olmuştur.¹⁰⁶ Bithynia ve Pontos krallıkları ise tarafsız kalmışlardır.¹⁰⁷

III. Antiokhos diplomatik girişimlerin ardından Küçük Asya'daki stratejik bölgelerde savaş hazırlıklarına başlayarak bir takım askeri önlemler almıştır. III. Antiokhos bu kapsamda Asya ve Avrupa yakalarını birleştiren Hellespontos bölgesindeki Abydos (Nara Burnu), Lysimacheia (Ezkamil) ve Sestos (Akbaş/Yalıkabat) kentlerinin tahkimatını güçlendirmiştir. Roma ordusunu Hellespontos'ta durdurmak isteyen III. Antiokhos bu görev için oğlu Seleukos'u vazifelendirmiştir. Ancak Roma donanması Hellespontos'u rahatça geçmeyi başararak Delos Adası'na girmiştir. Bölgede hızlı ve kararlı bir şekilde ilerleyen Romalılar Ephesos'ta karşı karşıya geldikleri Seleukos ordusu ile gerçekleşen savaşı kazanmışlardır. III. Antiokhos ise ordusunu güçlendirmek için Magnesia ad Sipylum'a (Manisa) çekilmiştir. Bunun üzerine Roma'nın Anadolu'daki en yakın müttefiki olan Pergamon Kralı II. Eumenes, Magnesia civarındaki yerleşim birimlerini işgal ederek III. Antiokhos'un hareket alanını daraltmıştır.¹⁰⁸ Üst üste alınan mağlubiyetlerden sonra Sardeis'e sığınan III. Antiokhos işgal ettiği kentleri boşaltacağını ve Roma'ya sefer masrafları için harcadığı paranın yarısını ödeyeceğini ilterek barış talep etmiştir. Torosların kuzeyindeki Batı Anadolu topraklarını boşaltmadığı takdirde müzakere edilemeyeceğini bildiren Lucius Scipio, III. Antiokhos'un barış talebini reddetmiştir.¹⁰⁹ Savaşmaktan başka çaresi kalmayan III. Antiokhos, MÖ 190 yılında Magnesia (Manisa) Ovası'nda karşılaştığı Romalılara mağlup olmuştur. Lucius Scipio'nun şartlarını kabul etmek zorunda kalan III. Antiokhos MÖ 188 yılında Apameia (Dinar) Barış antlaşması imzalamıştır. Bu antlaşma sonucunda Seleukoslar'ın Torosların kuzeyinden Halys Irmağı'na dek olan topraklarda egemenliği sona ermiştir. Seleukoslar 12 yıl içerisinde ödemek şartıyla 15.000 Attika *talentou* gümüş (400 ton) savaş tazminatı ile

¹⁰¹ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVI.14-19; Polybios, *Historiai*, XX.8; Harris, 1979: 219-223; Gargola, 2006: 158-159; Bickerman, 1932, 48; Gruen, 1984: 637.

¹⁰² Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVII.13; Kaya, 1996: 223; Grainger, 2015b: 167.

¹⁰³ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVII.16; Magie, 1950: 949, dn.56; Kaya, 1996: 223.

¹⁰⁴ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVIII.39-40; Appianos, *Syriake*, 5; Macurdy, 1985: 141.

¹⁰⁵ Polybios, *Historiai*, XXI.20.8; Zonaras, *Epitome Historion*, IX.18f; McAuley, 2017: 197.

¹⁰⁶ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVIII.40.5; Appianos, *Syriake*, 32.

¹⁰⁷ Polybios, *Historiai*, XXI.11.1-13; Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVII.25.1-14; Appianos, *Syriake*, 23; Justinus, XXXVIII.5.3; Eusebios, *Chronicorum*, I. 251.

¹⁰⁸ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVII.8; Appianos, *Syriake*, 23; Kaya, 2019: 127.

¹⁰⁹ Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVII.35; Polybios, *Historiai*, XXI.13-14; Diodorus, *Bibliotheke Historike*, XXIX.7.

cezalandırılmıştır. Ordusundaki fillere el konulan Seleukoslar'ın 12 küçük gemi dışındaki tüm donanması da terhis edilmiştir. Bu 12 gemi ise sadece diplomatik ilişkiler için kullanılabilecek ve Kalykandos (Göksu) Nehri'nin ötesine geçemeyecekti. Yine III. Antiokhos kendisine sığınan Roma'nın ezeli düşmanı Hannibal'i teslim edecekti. Ayrıca taraflar arasındaki *amicita* (dostluk) antlaşmasının teminatı olarak 20 seçkin Selukoslu Roma'ya teslim edilmiştir.¹¹⁰

Sonuç

Romalılara karşı MÖ 190 yılındaki Magnesia Savaşı'nı kaybeden III. Antiokhos, MÖ 188 yılında imzaladığı Apameia Antlaşması'ndan bir yıl sonra yaşamını yitirmiştir.¹¹¹ Seleukoslar ile Romalılar arasındaki bu mücadele Hellenistik Anadolu tarihinin seyrini değiştirmiştir. Neden – Sonuç ilişkisinin bir tezahürü olan tarihsel olayların tamamında olduğu gibi bu yaşananların zihnimize yarattığı en büyük soru şu olmuştur: MÖ 2. yüzyıla kadar Anadolu politikasını uzaktan yürüten Romalılar neden Küçük Asya'yı fiilen işgal etmişlerdir? Seleukos Kralı III. Antiokhos toprakları Akdeniz'in en büyük emperyalist gücü olan Romalılar tarafından gasp edilen mağdur bir kral mı? Yoksa hatalı dış politikası nedeniyle kendi krallığı gibi tüm Hellenistik krallıkları Romalıların sömürgesi haline getiren beceriksiz bir idareci mi? Açıkçası Seleukoslara en parlak devrini yaşatan III. Antiokhos dış politikada attığı cesur adımların sonuçlarını kanaatimizce ön görememiştir. Şayet III. Antiokhos daha ılımlı ve temkinli bir idarecilik sergilemiş olsaydı Seleukosların siyasi ömrü daha uzun olabilirdi. Ancak kesin olarak diyebiliriz ki kendisini saplantı derecesine varacak şekilde Büyük İskender ile özdeşleştiren ve tıpkı onun gibi Romalıları hafife alan III. Antiokhos'un hırsı Seleukos Krallığı'nın sonunu getirmiştir. Zira III. Antiokhos'un ardından Anadolu hakimiyetini de kaybeden Seleukos Krallığı için çöküş dönemi başlamıştır. MÖ 2. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra Parthia ve Armenia krallıkları ile Roma'nın yer aldığı üçlü sarmalın içinde kalan Seleukoslar bağımsızlığını yitirmiştir. Nihayetinde Romalı Pompeius MÖ 64 yılında Seleukosların son kralı XIII. Antiokhos'un tahtına el koyarak Seleukos Krallığı'na son vermiştir. Bu süreçte siyasi etkinlik alanı oldukça daralan Seleukosların hakimiyetindeki topraklar ise Roma tarafından *Provincia Syria* (Suriye Eyaleti) haline getirilmiştir.¹¹²

İki asırdan uzun bir süre boyunca Küçük Asya'da hüküm süren Seleukos Krallığı Hellenistik Anadolu tarihinin en önemli siyasi unsuru olmuştur. Ancak daha geniş bir perspektiften bakılacak olursa akla gelebilecek en realisttik sorulardan biri Seleukosların Hellenistik Dönem Anadolu tarihine katkıları neler olmuştur? Etnik ve dini olarak çeşitli halkların oluşturduğu homojen bir topluluk olan Seleukoslar bu yönüyle kültür ve medeniyet tarihi açısından Anadolu topraklarına büyük değerler katmıştır. Ancak merkezi iç krizler ve veraset savaşları ile dış düşmanlara

¹¹⁰ Polybios, *Historiai*, XXI.16-17; Livius, *Ab Urbe Condita*, XXXVII.45; XXXVIII.38; Diodorus, *Bibliotheca Historike*, XXIX.10.1; Justinus, XXXI.8.8; Appianos, *Syriake*, 38-39; Grainger, 2002: 328-349; Allen, 2020: 128; Eckstein, 2008: 334; Giovannini, 1982: 224-236; Will, 1979-1982: 598-608; Holleaux, 1930: 231-234; Chamoux, 2002: 111-112.

¹¹¹ Bryce, 2014: 191; Schuler, 2019: 20; Kaya, 129; Errington, 2017: 223.

¹¹² Justinus, XL.1-2. ; Taşdöner, 2017: 85; Diakov-Kovalev, 1987: 491; Williams, 1993: 243-244.

karşı verilen güç mücadeleleri Seleukosların Anadolu'da güçlü bir nüfuz tesis etme girişimlerini baltalamıştır. Seleukosların iç ve dış siyasette karşılaştıkları bu sorunlar ise Anadolu kentleşme tarihine büyük katkılar sağlamıştır. Nitekim düşmanlarına karşı askeri tedbirler alan Seleukos kralları bu doğrultuda Lydia bölgesi başta olmak üzere Batı Anadolu'nun muhtelif yerleşkelerinde çok sayıda koloni kentleri inşa etmişlerdir. Bu kentlere yerleştirilen Makedon, Hellen ve diğer farklı menşeli kolonizatörler ile birlikte Küçük Asya nüfus, ticari, ekonomik, kültürel vb. dinamikler açısından mamur bir bölge haline gelmiştir. Seleukosların yarattığı bu kültürel zenginlik tarihi katmanlar vasıtasıyla günümüz Türkiye'sinin en değerli miraslarından biri olarak bizlere kadar ulaşmayı başarmıştır.

Kaynakça

Klasik Kaynaklar

- Appianos. (1912-1913). *Rhomaika*. Kullanılan Metin: *Appian's Roman History I-IV*. (Transl. H. White), London-New York: The Loeb Classical Library.
- Arrianos. (1996-1997). *Alexandrou Anabasis*. Kullanılan Metin: *Arrian, I-II*. (Transl. E. Iliff Robson), London-Cambridge: The Loeb Classical Library.
- Diodorus. (1947). *Bibliothēke Historike*. Kullanılan Metin: *Diodorus of Sicily*. (Transl. T. E. Page), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Eusebios. (1875). *Chronicorum*. Kullanılan Metin: Eusebi, *Chronicorum* (Edit. A. Schoene), Berlin.
- Frontinus. (1925). *Strategematon*. Kullanılan Metin: *Iuli Frontini Strategematon. The Strategems and the Aqueducts of Rome*. (Transl. C. E. Bennet), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Herodotos. (1975). *Historiae*. Kullanılan Metin: *Herodotus*. (Transl. A. D. Godley), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Herodotos. (2010). *Herodotos Tarihi*. (Çev. M. Ökmen), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Josephus, F. (1961). *Antiquitates Judaicae*. Kullanılan Metin: *Jewish Antiquities*. Volume. IV-IX. (Transl. H. S. Thackeray), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Justinus, (1853). *M. Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*. Kullanılan Metin: *Justin, Cornelius Nepos, and Eutropius*. (Transl. R. J. Watson), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Livius, T. (1959) *Ab urbe condita librorum periochae*. Kullanılan Metin: *Livy in Fourteen volumes. Vol.14: Summaries, Fragments, and Obsequens*. (Transl. A. C. Schlesinger), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Lucian. (1959). *Lucian*, (Transl. K. Kilburn), London - New York: The Loeb Classical Library.

- Memnon. (1843). *Fragmenta Historicorum Graecorum* III. (Transl. C. Müller), Parisiis: Institutı France Typographo.
- Pausanias. (1954). *HelladosPeriegesos*. Kullanılan Metin: *Description of Greece I-IV*. (Transl. W. H. Jones), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Plutarchos. (1914, 1954-55, 1959, 1967-68). *Bioi Paralleloi*. Kullanılan Metin: *Plutarch's Lives*. I-XI. (Transl. B. Perrin), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Plutarchos. (1928-1967). *Moralia*. Kullanılan Metin: *Plutarch's Moralia* . I-XIV. (Transl. F. C. Babbitt-W. C. Helmbold), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Polyaenus. (1960). *Strategemata*. Kullanılan Metin: *Stratagems of War*. (Transl. R. Shepherd) Chicago.
- Polybios. (1922). *Historiai*. Kullanılan Metin: *The Histories*. I-VI. (Transl. W. R. Paton), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Pompeius Trogus. (1994). *Prologues*. Kullanılan Metin: *Prologues to the Philippic History of Trogus*. (Transl. J. C. Yardley), Atlanta.
- Strabon. (1949). *Geographika*. Kullanılan Metin: *The Georaphy of Strabo I-VIII*. (Transl. H. L. Jones), London - New York: The Loeb Classical Library.
- Strabon. (1993). *Antik Anadolu Coğrafyası*. (Çev. A. Pekman), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Zonaras, J. (1868-1875). *Epitome Historiarum*. I-IV. (Edit. L. A. Dindorf), Leipzig: Teubner.

Modern Kaynaklar

- AGER, S. L., 2005. "An Uneasy Balance: from the Death of Seleukos to the Battle of Raphia", *A Companion to the Hellenistic World*, Ed.: Andrew Erskine, Blackwell Publishing, Oxford, ss. 35 - 51.
- ALLEN, J., 2020. *The Roman Republic and the Hellenistic Mediterranean. From Alexander to Caesar*, Wiley Blackwell, New Jersey.
- ALLEN, R. E., 1983. *The Attalid Kingdom: A Constitutional History*, Clarendon Press, Oxford.
- ANSON, E. M., 2003. "The Dating of Perdikkas' Death and the Assembly at Triparadeisus", *Greek, Roman and Byzantine Studies*, 43 / 4, ss. 373 - 390.
- ARSLANTAŞ, Y. - YILMAZ, C. A., 2017. "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 / 2, ss. 361 - 373.
- AUSTIN, M., 2005. "The Seleukids and Asia", *A Companion to the Hellenistic World*, Ed.: Andrew Erskine, Blackwell Publishing, Oxford, (ss. 121 - 134).

- AUSTIN, M., 2006. *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest. A Selection of Ancient Sources in Translation*, Cambridge University Press, Cambridge.
- BABELON, E., 1890b. *Catalogue des monnaies grecques de la Bibliothèque nationale: Les rois de Syrie, d'Arménie et de Commagène*, Rollin et Feuarent, Paris.
- BAGNALL, R. – DEROW, P., 2004. *The Hellenistic Period: Historical Sources in Translation*, Blackwell Publishing, Oxford.
- BAHAR, H., 2019. *Eskiçağ Uygarlıkları*, Kömen Yayınları, Konya.
- BAR-KOCHVA, B., 1973. “On the Sources and Chronology of Antiochus I’s Battle against the Galatians”, *Proceedings of the Cambridge Philological Society*, 199, ss. 1 - 8.
- BAUER, S. W., 2007. *The History of the Ancient World: From the Earliest Accounts to the Fall of Rome*, W. W. Norton, New York – London.
- BAUER, S. W., 2013. *Antik Dünya Tarihi. İlk Kayıtlardan Roma’nun Dağılmasına Kadar*, Çev.: M. Morali, Alfa Tarih, İstanbul.
- BEAN, G. E., 1968. *Turkey's Southern Shore: An Archaeological Guide*, New York.
- BEAN, G. E., 2009. *Eskiçağ’da Menderes’in Ötesi*, Çev.: İ. Delemen, Arion Yayınevi, İstanbul.
- BELL, K. S., 2005-2006. *Seleucid Frontier Policy in the East: The Nature and extent of imperial control*, University College London, Department of History, Yüksek Lisans Tezi, London.
- BERNARD, P., 1990. “Nouvelle Contribution De L’épigraphie Cunéiforme À L’histoire Hellénistique”, *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 114 /1, ss. 513 - 541.
- BEVAN, E. R., 1902. *The House of Seleucus*, Vol.1., London.
- BICKERMAN, E. J., 1932. “Bellum Antiochicum”, *Hermes*, 67 / 1, ss. 47 – 76.
- BICKERMAN, E. J., 1980. *Chronology of the Ancient World*, Cornell University Press, New York.
- BIEŃKOWSKI, P., 1928. *Les Celtes Dans Les Arts Mineurs Gréco-Romains*, Université des Jagellons, Cracow.
- BIKERMAN, E., 1938. “Sur les batailles navales de Cos et d'Andros”, *Revue des Études Anciennes*, 40 / 4, ss. 369 - 383.
- BILLOWS, R. A., 1990. *Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State*, London.
- BILLOWS, R. A., 1996. “The Succession of the Epigonoi”, *Syllecta Classica*, 6, ss. 1 - 11.
- BOSCH, M. E., 1942). *Hellenizm Tarihinin Anahatları I. Kısım. Büyük İskender İmparatorluğu*, Çev.: A. Erzen, Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul.

- BOSCH, M. E., 1943. *Hellenizm Tarihinin Anahatları II. Kısım Roma İmparatorluğuna Katıldıkları Tarihe Kadar Hellenizm Devletleri*, Çev.: S. Atlan, Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul.
- BOSWORTH, A. B., 2002. *The Legacy of Alexander. Politics, Warfare and Propaganda Under the Successors*, Oxford University Press, Oxford.
- BRAUND, D., 2005. "After Alexander: The Emergence of the Hellenistic World 323–281", *A Companion to the Hellenistic World*, Ed.: Andrew Erskine, Blackwell Publishing, New Jersey, ss. 19 - 34.
- BRODERSEN, K., 1986. "The Date of the Secession of Parthia from the Seleucid Kingdom", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 35 / 3, ss. 378 - 381.
- BRYCE, T., 2014. *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, Oxford University Press, Oxford.
- BUGH, G. R., 2006. *The Cambridge Companion to the Hellenistic World*, Cambridge University Press, Cambridge.
- BURN, A. R., 1951. *Alexander the Great and the Hellenistic Empire*, English Universities Press, London.
- BURSTEIN, S. M., 1976. *Outpost of Hellenism: The Emergence of Heraclea on the Black Sea*, University of California Press, Berkeley – Los Angeles – London.
- BURSTEIN, S. M., 1998. *The Hellenistic Age from the Battle of Ipsos to the Death of Kleopatra VII.*, Cambridge University Press, New York.
- CAPDETREY, L., 2007. *Le Pouvoir Séleucide. Territoire, administration, finances d'un royaume hellénistique (312-129 av. J.-C.)*, Presses universitaires de Rennes.
- CHAMOUX, F., 2002. *Hellenistic Civilization*, (Transl.: M. Roussel), Blackwell Publishing, Oxford.
- CHANİOTIS, A., 2005. *War in the Hellenistic World. A Social and Cultural History*, Blackwell Publishing, Oxford.
- CHRUBASIK, B. 2013. *The Attalids and the Seleukid Kings, 281-175 BC., Attalid Asia Minor: Money, International Relations, and the State*. Ed.: P. J. Thonemann, Oxford University Press, Oxford, ss. 83-119.
- CHRUBASIK, B., 2016. *Kings and Usurpers in the Seleukid Empire. The Men who would be King*, Oxford.
- CLINE, E. H. - GRAHAM, M. W., 2017. *Antikçağ İmparatorlukları. Mezopotamya'dan İslamiyet'in Doğuşuna*, Çev.: E. Duru, Say Yayınları, İstanbul.
- COHEN, G. M., 1978. *The Seleucid Colonies: Studies in Founding, Administration and Organization*, Steiner, Wiesbaden.
- COHEN, G. M., 1995. *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, University of California Press, Oxford.

- COLORU, O., 2013. “Seleukid Settlements: Between Ethnic Identity And Mobility”, *Electrum*, 20, ss. 37 – 56.
- COŞKUN, A., 2011. “Galatians and Seleucids: A Century of Conflict and Cooperation”, *Seleucid Dissolution The Sinking of the Anchor*, Ed.: K. Erickson, G. Ramsey, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, ss. 85 - 107.
- COŞKUN, A., 2012. “Deconstructing a Myth of Seleucid History: The So-Called ‘Elephant Victory’ Revisited”, *Phoenix*, 66 (1/2), ss. 57 - 73.
- COŞKUN, A., 2018. “The War of Brothers, The Third Syrian War, and The Battle of Ankyra (246–241 BC): A Re-Appraisal”, *The Seleucid Empire, 281–222 BC: War Within The Family*, Ed.: K. Erickson, The Classical Press of Wales, London, ss. 197 - 252.
- D’AGOSTINI, M., 2016. “Representation and Agency of Royal Women in Hellenistic Dynastic Crises. The case of Berenike and Laodike”, *Femmes influentes dans le monde hellénistique et à Rome IIIe siècle avant J.-C. – Ier après J.-C.*, Ed.: I. Cogitore, A. Kolb, A. B. Sánchez, Ellug Université Grenoble Alpes, Grenoble, ss. 35 - 59.
- D’AGOSTINI, M., 2018. “Asia Minor and the many shades of a civil war. Observations on Achaios the Younger and his claim to the kingdom of Anatolia”, *The Seleucid Empire 281-222 BC War Within the Family*, Ed.: Kyle Erickson, The Classical Press of Wales, Swansea, ss. 59 - 81.
- DEROW, P., 2003. “The Arrival of Rome: from the Illyrian Wars to the Fall of Macedon”, *A Companion to the Hellenistic World*, Ed.: A. Erskine, Blackwell Publishing, Oxford, ss. 51 – 70.
- DIAKOV, V. – KOVALEV, S., 1987. *İlkçağ Tarihi I. Ortadoğu, Uzakdoğu, Eski Yunan*, Çev.: Ö. İnce, V Yayınları, Ankara.
- DMITRIEV, S., 2005. *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Oxford University Press, Oxford.
- DOWNEY, G. 1961. *A History of Antioch in Syria from Seleucus to the Arab Conquest*, Princeton University Press, New Jersey.
- ECKSTEIN, A. M., 2008. *Rome Enters the Greek East. From Anarchy to Hierarchy in the Hellenistic Mediterranean, 230–170 BC.*, Blackwell Publishing, Malden.
- ERCIYAS, D. B., 2006. *Wealth Aristocracy and Royal Propaganda Under The Hellenistic Kingdom of Mithradatids in Central Black Sea Region in Turkey Colloquia Pontica Vol 12.*, Brill, Leiden.
- ERGİN, G., 2019. *Anadolu’da Roma Hakimiyeti. Direniş ve Düzen*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- ERICKSON, K., 2018. *The Seleucid Empire, 281–222 BC: War Within The Family*. The Classical Press of Wales, London.
- ERRINGTON, R. M., 1970. “From Babylon to Triparadeisos, 323-320 BC.”, *Journal of Hellenic Studies*, 90, ss. 49 - 77.

- ERRINGTON, R. M., 2008a. *A History of the Hellenistic World: 323 - 30 BC.*, Blackwell Publishing, Oxford.
- ERRINGTON, R. M., 2008b. "Rome against Philip and Antiochus", *The Cambridge Ancient History Vol. VIII/2.*, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 244 - 290.
- ERRINGTON, R. M., 2017. *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30.*, Çev.: G. Günata, Homer Kitabevi, İstanbul.
- ERSKINE, A., 2001. *Troy Between Greece and Rome: Local Tradition and Imperial Power*, Oxford University Press, New York.
- ERSKINE, A., 2005. *A Companion to the Hellenistic World*, Blackwell Publishing, Malden.
- ERSKINE, A. - LLEWELLYN-JONES, L. – WALLACE, S., 2017. *The Hellenistic Court. Monarchic Power and Elite Society from Alexander to Cleopatra*, The Classical Press of Wales, Swansea.
- FREEMAN, C., 2018. *Mısır, Yunan ve Roma. Antik Akdeniz Uygarlıkları*, Çev.: S. K. Angı, Dost Kitabevi, Ankara.
- GARDNER, P., 1878. *Catalogue of Greek Coins. Seleucid Kings Of Syria*, London.
- GARGOLA, D. J., 2006. "Mediterranean Empire (264–134)", *A Companion to the Roman Republic*, Ed.: Nathan Rosenstein, Robert Morstein-Marx, Blackwell Publishing, Wiley, ss. 147 - 167.
- GERA, D., 1987. "Ptolemy Son of Thrasesas and the Fifth Syrian War", *Ancient Society*, 18, ss. 63 - 73.
- GIOVANNINI, A., 1982. "La Clause Territoriale de La Paix D'Apamée", *Athenaeum*, 60, ss. 224 - 236.
- GRABOWSKI, T., 2019. "Küçük Asya'da Ptolemaioslar Hanedanı", *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, Ed.: Oğuz Tekin, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 28 - 51.
- GRAINGER, J. D., 2002. *The Roman War of Antiochos the Great*, Brill, Leiden-Boston.
- GRAINGER, J. D., 2010. *The Syrian Wars*, Brill, Leiden-Boston.
- GRAINGER, J. D., 2014a. *Alexander the Great Failure, The Collapse of the Macedonian Empire*, New York.
- GRAINGER, J. D., 2014b. *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, Routledge, New York.
- GRAINGER, J. D., 2014c. *The Rise of the Seleukid Empire (323-223 BC): Seleukos I to Seleukos III.*, Pen & Sword History, Yorkshire.
- GRAINGER, J. D., 2015a. *The Fall of the Seleukid Empire, 187-75 BC.*, Pen & Sword Military, Yorkshire.
- GRAINGER, J. D., 2015b. *The Seleukid Empire of Antiochus III (223-187 BC).*, Pen & Sword Military, Yorkshire.

- GRAINGER, J. D., 2016. *Great Power Diplomacy in the Hellenistic World*, Routledge, Londra-New York.
- GRAINGER, J. D., 2019. *Antipater's Dynasty Alexander the Great's Regent and his Successors*, Pen & Sword Military, Yorkshire.
- GRANDJEAN C. - HOFFMANN, G. - CAPDETREY, L. - CARREZ-MARATRAY, J.-Y., 2017. *Le monde hellénistique*, Collection U, Université de Clermont.
- GREEN, P., 2007. *Alexander The Great and the Hellenistic Age*, Weidenfeld and Nicolson, London.
- GRUEN, E. S., 1984. *The Hellenistic World and the Coming of Rome*, Cilt 1, University of California Press, Berkeley – Los Angeles – London.
- GÜLER, E. A., 2019. “Seleukos Krallığı'nda İsyan ve İhanet Çemberi: Akhaios İsyanı ve Sardeis Kuşatması”, *Mediterranean Journal of Humanities*, 9 / 2, ss. 95 - 105.
- HABICHT, C., 2006. *The Hellenistic Monarchies: Selected Papers*, Ann Arbor, The University of Michigan Press.
- HABICHT, C. 2008. “The Sekucids and Their Rivals”, *CAH.VIII/2*, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 324 - 382.
- HAMMOND, N. G. L. - WALBANK, F. W. – GRIFFITH, G. T., 1988. *A History of Macedonia: 336-167 B.C.*, Larendon Press, Oxford.
- HANFMANN, G. M., 1972. *Letters from Sardis*, Harvard University Press, Cambridge.
- HARMATTA, J., 1994. *History of Civilizations of Central Asia, Vol. 2, The Development of Sedentary and Nomadic Civilizations 700 B.C. to A.D. 250.*, Unesco Publishing, Paris.
- HARRIS, W. V., 1979. *War and Imperialism in Republican Rome: 327-70 B.C.*, Clarendon Press, Oxford.
- HEINEN, H., 2008a. “Attalus I (241-197 B.C.) and the ‘War of the Brothers’”, *CAH. VII 7/1*, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 428-432.
- HEINEN, H., 2008b. “The Syrian Egyptian Wars and the New Kingdoms of Asia Minor”, *CAH. VII/1*, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 412 - 445.
- HOLLEAUX, M., 1930. “Rome and Macedon: The Romans Against Philip”, *CAH. VIII/1*, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 166 - 173.
- HOLTON, J. R., 2018. “The ideology of Seleukid joint kingship: the case of Seleukos, son of Antiochos I.”, *The Seleukid Empire 281-222 BC War Within the Family*, Ed.: Kyle Erickson, The Classical Press of Wales, Swansea, ss. 101 - 128.
- HOUGHTON, A. – LORBER, C., 2002. *Seleucid Coins: A Comprehensive Catalogue: Part I: Seleucus I Through Antiochus III: Volume I: Introduction, Maps, and Catalogue*, American Numismatic Society, New York.

- HOLBL, G., 2001. *A History of the Ptolemaic Empire*, Çev.: T. Saavedra, Routledge, Londra.
- İPLİKÇİOĞLU, B., 2007. *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- İPLİKÇİOĞLU, B., 2015. *Eski Batı Tarihi I: Giriş, Kaynaklar, Bibliyografya*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- JONES, A. H. M., 1971. *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford University Press, Oxford.
- JONES, C. P., 1999. *Kinship Diplomacy in the Ancient World*, Harvard University Press, London.
- KARAHAN, O., 2018. “Seleukosların Anadolu'daki Hâkimiyet Mücadelesi”, *History Studies International Journal Of History*, 10 / 9, ss. 207 - 230.
- KAYA, M. A., 1996. “III. Makedonya Savaşına Kadar Roma'nın Anadolu Politikası”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 11, ss. 211 - 232.
- KAYA, M. A., 2000a. “Batı Anadolu'daki Galat Terörü”, *Tepekule Tarih-Yerel Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2, ss. 79 - 85.
- KAYA, M. A., 2000b. “Suriye Krallığı'nın Büyük Menderes Havzasındaki Kolonileri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 15, ss. 121 - 136.
- KAYA, M. A., 2011. *Anadolu'da Galatlar ve Galatya Tarihi*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- KAYA, M. A., 2012. “Büyük İskender'in Halefleri (Diadokhoi): Savaş ve Siyaset (İÖ 323-306)”, *Ömer Çapar'a Armağan*, Ed.: T. Yiğit, M. Ali Kaya, A. Sina, Ankara, ss. 177 - 202.
- KAYA, M. A., 2019. *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi -III- Hellenistik Dönem*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- KOSMIN, P. J., 2014. *The Land of the Elephant Kings: Space, Territory, and Ideology in the Seleucid Empire*, *Space, Territory, and Ideology in the Seleucid Empire*, Harvard University Press, London.
- LENDERING, J., 2018. *Büyük İskender*, Çev.: B. Sengir, Kronik Kitap, İstanbul.
- LERNER, J. D., 1999. *The Impact of Seleucid Decline on the Eastern Iranian Plateau*, *Historia Einzelschriften 123.*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.
- LUND, H. S., 1992. *Lysimachus. A Study in Early Hellenistic Kingship*, London.
- MA, J., 1999. *Antiochos III and the Cities of Western Asia Minor*, Oxford University Press, New York.
- MA, J., 2013. “The Attalids: A Military History”, *Attalid Asia Minor: Money, International Relations, and the State*, Ed.: Peter Thonemann, Oxford University Press, Oxford, ss. 49 - 82.
- MACURDY, G. H., 1985. *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, Chicago.

- MAGIE, D., 1939. “The ‘Agreement’ Between Philip V and Antiochus III for the Partition of the Egyptian Empire”, *Journal of Roman Studies*, 29 / 1, ss. 32 - 44.
- MAGIE, D., 1950. *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ, I-II*, Princeton.
- MALAY, H., 1987. “Letter of Antiochos III to Zeuxis with two Covering Letters (209 B.C.)”, *Epigraphica Anatolica*, 10, ss. 8 - 17.
- MANSEL, A. M., 1999. *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- MAREK, C., 2010. *Geschichte Kleinasiens in der Antike*, Verlag C.H.Beck, München.
- MARTIN, T. R., 1996. *Ancient Greece From Prehistoric to Hellenistic Times*, Yale University Press, New Haven – London.
- MARTINEZ-SÈVE, L., 2003. “Laodice, Femme D'antiochos II : Du Roman À La Reconstruction Historique”, *Revue des Études Grecques*, 116 / 2, ss. 690 - 706.
- MASTROCINQUE, A., 1993. “Guerra di successione’ E Prima Guerra di Celesiria”, *Ancient Society*, 24, ss. 27 - 39.
- MATYSZAK, P., 2019. *The Rise Of The Hellenistic Kingdoms 336-250 BC.*, Pen & Sword Books, Yorkshire.
- MCAULEY, A., 2017. “Once A Seleucid, Always a Seleucid: Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts”, *The Hellenistic Court Monarchic Power and Elite Society from Alexander to Cleopatra*, Ed.: A. Erskibe, L. Llewellyn-Jones, S. Wallace, The Classical Press of Wales, Swansea, ss. 189 - 212.
- MCAULEY, A., 2018. “The House of Achaïos: reconstructing an early client dynasty of Seleukid Anatolia”, *The Seleukid Empire 281-222 BC War Within the Family*, Ed.: Kyle Erickson. The Classical Press of Wales, Swansea, ss.11 - 35.
- MCDONALD, A. H., 1967. “The Treaty of Apamea (188 B.C.)”, *Journal of Roman Studies*, 57 (1/2), ss. 1 - 8.
- MEADOWS, A., 2012. “Deditio in Fidem: The Ptolemaic Conquest of Asia Minor”, *Imperialism, Cultural Politics, and Polybius*, Ed.: Christopher Smith, Liv Maria Yarrow, Oxford University Press, Oxford, ss. 113 - 133.
- MITCHELL, S., 1993. *Anatolia: Land, Men, and Gods in Asia Minor. The Celts and the Impact of Roman Roman Rule I.*, Clarendon Press, Oxford.
- MITCHELL, S., 2018. “Dispelling Seleukid phantoms: Macedonians in Western Asia Minor from Alexander to the Attalids”, *The Seleukid Empire 281-222 BC War Within the Family*, Ed.: Kyle Erickson, The Classical Press of Wales, Swansea, ss. 37 - 58.
- MITTAG, P. F., 2017. “Misconduct and Disloyalty in The Seleucid Court”, *The Hellenistic Court Monarchic Power and Elite Society from Alexander to*

- Cleopatra*, Ed.: A. Erskibe, L. Llewellyn-Jones, S. Wallace, The Classical Press of Wales, Swansea, ss. 359 - 372.
- MOMMSEN, T., 1862. *The History of Rome*, Cilt 2, (Transl: W. P. Dicson, Richard Bentley), London
- MORKOT, R., 1996. *The Penguin Historical Atlas of Ancient Greece*, Penguin Books, London.
- MUSTI, D., 2008. "Syria And The East", *CAH*. VII/1, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 175 - 220.
- OGDEN, D., 1999. *Polygamy Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, London.
- OTTO, W., 1928. *Beiträge zur Seleukidengeschichte des 3. Jahrhunderts v. Chr.* Vol.34.1., Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, München.
- PARKER, V., 2014. *A History of Greece 1300 to 30 BC.*, Wiley Blackwell, Malden.
- PARMAKSIZOĞLU, İ. – ÇAĞLAYAN, Y., 1976. *Genel Tarih I Eski Çağlar ve Türk Tarihinin İlk Dönemleri*, Funda Yayınları, Ankara.
- PEREMANS, W., 1939. "La Date De La Bataille Navale De Cos", *L'Antiquité Classique*, 8 / 2, ss. 401 - 408.
- PIEJKO, F., 1990. "Episodes from the Third Syrian War in a Gurob Papyrus, 246 B.C.", *Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete*, 36, ss. 13 - 27.
- POMEROY, S. B., 1984. *Women in Hellenistic Egypt: From Alexander to Cleopatra*, Schocken Books, New York.
- RAWLINSON, G., 1869. *A Manual of Ancient History: From the Earliest Times to the Fall of the Western Empire*, Clarendon Press, Oxford.
- REGER, G., 1985. "The Date of the Battle of Kos", *American Journal of Ancient History*, 10 / 2, ss. 155 - 177.
- REGER, G., 2004. "Sympoliteiai In Hellenistic Asia Minor", *The Greco-Roman East: Politics, Culture, Society*, Ed.: Stephen Colvin, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 145 - 181.
- RHODES, P. J., 2019. *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, Çev.: C. Atay, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- RIGSBY, K. J., 1996. *Asylia: Territorial Inviolability in the Hellenistic World*, University of California Press, Berkeley.
- ROBERT, J. – ROBERT, L., 1983. *Fouilles D'Amyzon En Carie. Tome 1. Exploration, Histoire, Monnaies, Et Inscriptions*, Diffusion De Boccard, Paris.
- ROBERT, L., 1974. *Opera Minora Selecta: Épigraphie et Antiquités Grecques IV.*, Amsterdam.

- SACHS, A. J. – HUNGER, H., 1988. *Astronomical Diaries and Related Texts from Babylonia, Vol. 1. Diaries from 652 B.C. to 262 B.C.*, Verlag Der Osterreichischen Akademie Der Wissenschaften, Wien.
- SARIKAYA, S., 2019. “Diadokhoi Kaynaklarından Heidelberg Epitome’si: Metin ve Çevirisi Heidelberg Epitome From the Sources of Diadochi: Text and Translation”, *Cedrus*, 7, ss. 389 - 414.
- SARTRE, M., 2003. *L’Anatolie Hellénistique. De L’Égée au Caucase*, Armand Colin, Paris.
- SAVALLI-LESTRADE, I., 1998. *Les Philoi Royaux Dans L’Asie Hellénistique*, Geneva.
- SAYAR, M. H., 2019. “Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Trakya”, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu Krallıklar, İmparatorluklar ve Kent Devletleri*, Ed.: Oğuz Tekin, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 52 - 70.
- SCHULER, C., 2019. “Küçük Asya’da Seleukoslar Egemenliği” *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu Krallıklar, İmparatorluklar ve Kent Devletleri*, Ed.: Oğuz Tekin, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 12- 25.
- SCHWERTHEİM, E., 2009. *Antikçağda Anadolu*, Çev.: N. Batu, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- SEIBERT, J., 1976. “Die Schlacht bei Ephesos”, *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 25 / 1, ss. 45 - 61.
- SHERWIN-WHITE, S. – KUHRT, A. 1993. *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to the Seleucid Empire*, London.
- STROOTMAN, R., 2011. “Hellenistic Court Society: The Seleukid Imperial Court under Antiochos the Great, 223–187 BC.”, *Royal Courts in Dynastic States and Empires*, Ed.: Jeroen Duindam, Tülay Artan, Metin Kunt, Brill, Leiden-Boston, ss. 63 - 89.
- STROOTMAN, R., 2013a. “Antiochos III Megas”, *The Encyclopedia of Ancient History*, Blackwell Publishing, New York, ss. 476 - 479.
- STROOTMAN, R., 2013b. “Seleucids”, *The Encyclopedia of Ancient History*, Blackwell Publishing, New York, ss. 6119–6125.
- STROOTMAN, R., 2018. “The coming of the Parthians: crisis and resilience in the reign of Seleukos II.”, *The Seleukid Empire 281-222 BC War Within the Family*, Ed.: Kyle Erickson, The Classical Press of Wales, Swansea, ss. 129 - 150.
- TANİLLİ, S., 1994. *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası. İnsanlık Tarihine Giriş. I İlkçağ*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- TARN, W. W., 1913. *Antigonos Gonatas*, The Clarendon Press, Oxford.
- TARN, W. W., 1926. “First Syrian Wars”, *Journal of Hellenic Studies*, 46, ss. 155 - 162.
- TARN, W. W., 1961. *Hellenistic Civilisation*, Meridian Books, Cleveland and New York.

- TAŞDÖNER, K., 2017. *Anadolu'da Roma Eyaletleri. Augustus Dönemi*, Bilgi Kültür Sanat, İstanbul.
- TAYLOR, M., 2013. *Antiochus the Great*, Pen and Sword Books, Yorkshire.
- TEKİN, O., 2006. *Eski Yunan Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TEKİN, O., 2007. *Eski Anadolu ve Trakya, Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğu'nun İkiye Ayrılmasına Kadar (MÖ 12. - MS 4. yüzyıllar arası)*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TEKİN, O., 2019a. *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TEKİN, O., 2019b. *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- TEKİN, O., 2019c. “Büyük İskender: Doğu Seferi ve Hellenistik Çağ”, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu Krallar, İmparatorluklar, Kent Devletleri*, Ed.: Oğuz Tekin, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 1 - 13.
- THONEMAN, P., 2016. *The Hellenistic Age*, Oxford.
- TREVELYAN, R. C., 1947. *A Translation of the Idylls of Theocritus*, Cambridge University Press, Cambridge.
- WALBANK, F. W., 1993. *The Hellenistic World*, Harvard University Press, Cambridge.
- WALLACE, C., 2005. *The Letter from Antiochus III to Zeuxis. (JOS. AJ 12.147-153) and Its Historical Context*, McMaster University, Thesis Master of Art.
- WELLES, C. B., 1934. *Royal Correspondence in the Hellenistic Period: A Study in Greek Epigraphy*, Yale University Press, New Haven.
- WENGHOFER, R., 2018. “Rethinking the relationship between Hellenistic Bactria and the Seleukid Empire”, *The Seleukid Empire 281-222 BC War Within the Family*, Ed.: Kyle Erickson, The Classical Press of Wales, Swansea, ss. 151 - 171.
- WILL, E., 1962. “Les Premières Années Du Règne D'Antiochos III (223-219 av. J.-C.)”, *Revue des Études Grecques*, 75, ss. 72 - 129.
- WILL, E., 1979-1982. *Histoire politique du monde hellénistique (323-30 av. J.-C.)*, Faculte des Lettres, Nancy.
- WILL, E., 1984. “The Formation of the Hellenistic Kingdoms”, *CAH. VII/1*, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 101 - 117.
- WILL, E., 2006. “The Succession To Alexander”, *CAH. VII/1*, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 23 - 61.
- WILLIAMS, F., 1993. *Ege Medeniyetleri Tarihi. (mitolojik dönem sonrası)*, Çev.: M. Kalaycıoğlu, Düşünen Adam Yayınları, İstanbul.
- WINNICKI, K., 1990. “Bericht Von Einem Feldzug Des Ptolemaios Philadelphos In Der Pithom-Steile”, *The Journal of Juristic Papyrology*, 20, ss. 157 -167.

- WRIGHT, N. L., 2018. “Seleukos, Zeus and the dynastic cult at Seleukeia in Pieria”, *The Seleukid Empire 281-222 BC War Within the Family*, Ed.: Kyle Erickson, The Classical Press of Wales, Swansea, ss. 83 – 99.
- YILDIRIM, N. – TEMİZKAN, M., 2017. “Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir İnceleme”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 / 39, ss. 117 - 131.
- YILMAZ, C. A., 2021. *Büyük İskender’in Hayatı ve Seferleri*, Gece Kitaplığı, Ankara.
- YILMAZ, C. A. – GÜLERDOĞAN, F., 2021. “Helenistik Dönemin Metropol Şehri: Pergamon”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 / 1, ss. 455 - 476.

Epigrafik Kaynaklar

- I Erythrai: Engelmann H., R. Merkelbach. *Die Inschriften von Erythrai und Klazomenai. 2 vols.*, Bonn, 1972-1973.
- I Milet: Hermann, P., A. Rehm, *Inschriften von Milet 1*, Walter De Gruyter, Berlin-New York, 1997.
- I Smyrna: Petzl, G. *Die Inschriften von Smyrna teil I : Grabschriften, postume Ehrungen, Grabepigramme*, Bonn: Dr. Rudolf Habelt GmbH, 1982.
- IG : Inscriptiones Graecae. <http://telota.bbaw.de/ig/> (31. 07. 2022).
- OGIS: Orientis Graeci Inscriptiones Selectae, <http://www.attalus.org/docs/ogis/index.html> (31. 07. 2022)
- RC: Royal Correspondence in the Hellenistic Period, <http://www.attalus.org/docs/rc/index.html> (31. 07. 2022)
- SEG: Supplementum Epigraphicum Graecum. <http://www.attalus.org/docs/seg/index.html> (31. 07. 2022)
- Syll. (SIG): Sylloge Inscriptionum Graecarum. <http://www.attalus.org/docs/sig.html> (31. 07. 2022)
- TAM : Tutuli Asiae Minoris. Vindobonae 1901-1989.